

Bratřský dům se sgrafity z r. 1583 v Hranicích.

Ročník XXI.

Březen 1939.

Číslo 3.

Záhorská kronika

Redaktor a vydavatel Antonín Fröhlich, Dolní Újezd u Lipníka n. B.
Tiskem knihtiskárny Jar. Strojil v Přerově.

»Záhorská kronika« vychází čtvrtletně v Dolním Újezdě u Lipníka nad Bečvou. Předplácí se do 1. ledna 1939 10 Kč, od 1. ledna 1939 12 Kč. Placení se děje složnými lístky šekového úřadu č. 100.630 Brno.

Užívání novinových poštovních známek povoleno výnosem ředitelství pošt a telegrafů v Brně č. 69.140-VI. ze dne 18. srpna 1925.

Podací poštovní úřad: Dolní Újezd u Lipníka n. B.

Adresa redakce a administrace: »Záhorská kronika« v Dolním Újezdě u Lipníka n. B.

Obsah 3. čísla: Prof. Ing. Antonín Smrček: Průplav dunajsko-oderský půjde údolím Bečvy. — Msgr. Dr. František Příkrýl: Jak jsem začal vydávat Záhorskou kroniku. — Florian Zapletal: Luterské kněžstvo v Hranicích a v Drahotuších. — Bohumír Indra: Bratrská rodina Kostků-Filonů v Hranicích. — Dr. M. Remes: August Emil Vogel. — Ing. Raymund Vymětal: Život záhorských studentů čes. lipenské reály na přelomu XIX. a XX. století. —

Drobné zprávy: Matěj, rodem z Tovačova. (F. Z.) — Pentlík. (F. Z.) — Vysoká návštěva v Hranicích r. 1637. (F. Z.) — Mýto v Hustopečích nad Bečvou r. 1628. (F. Z.) — Antonín Svěrák. (Ant. Fch.) — Městské knihy hranické, uloupené Švédy. (Boh. Indra.) — Náhrobek Jana Petřvaldského v Drahotuších. (B. I.) — Sloutný panoše Štěpán z Popelova, purkrabí na Hranicích. (B. I.) — Kdy zemřely manželky Zdenka Zampacha z Potenštejna na Hranicku? (B. I.) — Vysvědčení cikánské z r. 1612. (B. I.) — Vzpomínka na dra Františka Brzobohatého. (Dr. Fr. Příkrýl.) —

Všem odběratelům!

Podpořte dále naše snahy! Vyrovnejte předplatné a nedoplatky!

Redakci došlo:

Florian Zapletal: Husitství na Přerovsku. Jiskra z Brandýsa a Přerovsko. (Počátky husitství v Přerově a v jeho širším okolí. Vztahy Jana Jiskry z Brandýsa k Přerovsku.) Zvláštní otisk z Ročenky Městského musea v Přerově roč. II. — Přerov 1938.

Florian Zapletal: Tas Václav Podstatský z Prusinovic a na Čekyni. Zvláštní otisk ze sborníku »Záhorská kronika«. — Přerov 1938.

Florian Zapletal: Přemek z Víckova a na Bystřici pod Hostýnem. Zvláštní otisk z Vlastivědného sborníku střední a severní Moravy. — Přerov 1938.

Dr. František Příkrýl: Příchod Slovanů z Asie do Evropy v mladší době kamenné. — Runové písmo na Moravě. S přílohou Runové nápisy od Syrie po Skandinávii. Zvláštní otisk z časopisu »Mojmírova říše 1939«. Vytiskla společenská knihovna v Zábřeze.

Vladimír Konvička: Výchova charakteru jako podíl na budování státu. Zvláštní otisk z časopisu pro občanskou a brannou výchovu, prosinec 1938. Nákladem Pokusných škol v Otrokovicích-Baťově.

Vladimír Konvička: Hodnotící hlediska výtvarné výchovy. Ideologický nástin vzhledem k současné situaci. Zvláštní otisk Československého kreslíře, leden 1939. Vlastním nákladem. Pokusné školy v Otrokovicích-Baťově.

Nákladem česko-slovenské grafické Unie, a. s. v Praze: Oldřich Horák: Uč se sám! Učebnice mluvnice, pravopisu a psaní pro 2. a 3. postupný ročník škol malotřídních. Psací písmo Růžena Martinčová. Schváleno Mšano. V Praze 1939. Váz. za K 14.— Pro 4. a 5. postupný ročník váz. za K 16.— Úkoly k učebnici mluvnice a pravopisu »Uč se sám!« — O. Horák — pro 2. a 3. post. roč. ob. škol malotřídních. Obsah 24 úkolů, za K 2.—, pro 4. a 5. post. roč., za K 2'40.— Petrus-Horčička: Cesta, cvičebnice jazyka mateřského III. pro 4. post. ročník, váz. za K 9'20, díl IV. pro 5. post. ročník, váz. za K 10.— O. Horák: Individualisace na škole obecné. Předpoklady a praxe. Praha 1937. Cena K 4'40.

ZÁHORSKÁ KRONIKA

Vlastivědný sborník Záhoří a Pobečví.

Vychází čtvrtletně v Dolním Újezdě u Lipníka nad Bečvou.

Ročník XXI.

Březen 1939.

Číslo 3.

Prof. Ing. Antonín Smrček:

Průplav dunajsko-oderský půjde údolím Bečvy.

O plavebním spojení Dunaje s Odrou usiluje se již více než 300 roků. Nebylo tehdy železnic, nebylo dobrých silnic a cest, takže doprava zboží byla velmi obtížná a nákladná. Užívalo se proto s výhodou dopravy vodní po řece Moravě i Bečvě. Byla to ovšem doprava velmi primitivní na malých loďkách. Ve větším množství dopravovalo se dřevo po vodě, spojené v tabule, t. z. pltě. Dopravovali je plťáci.

Pro dopravu loděk do únosnosti nejvýš snad 100 až 150 tun, měla se upravit řeka Morava od Děvína až nad Olomouc a podobně dolní tok řeky Bečvy. Někde u Hustopeče mělo se opustit řečiště Bečvy a uměle vyhloubeným kanálem měla být převedena plavba do údolí Odry, jež také měla být přiměřeně pro plavbu upravena. Plavba byla by se mohla konat ovšem pouze za vyšších stavů vodních v těchto řekách. V době sucha by byla plavba zaražena. Tenkrát nebyly ovšem nároky na rychlost dopravy tak velké a bylo by toto uspořádání úplně dostačovalo.

Nejsou známy podrobnější plány a rozpočty těchto úprav, které během dalších desetiletí byly opětovně měněny a zdokonalovány.

Jelikož k provedení žádné z těchto úprav nedošlo, přeždu ihned ke stručnému popisu některých projektů na stavbu D.-O. průplavu z předešlého století a z doby nejnovější.

1. V letech 1870—73 vypracovali inženýři *Oelwein a Pontzen* projekt průplavu z Vídně do Bohumína přes Ängern a dále údolím řeky Moravy, Bečvy a Odry. Rozvodí překročeno na nadmořské kotě 281·2 m. Navrženo celkem 84 plavebních komor o spádu max. 3·2 m. Typ lodi 240 tun.

2. Projekt firmy *Hallier & Dietz-Monnin* s podélnými lodními železnicemi Pešlín-ovými. Loď měla být ze spodní zdrže průplavní naložena na přiměřeně upravený vůz, zavěšený na ocelovém laně na horním konci výše položené zdrže a vyvážený protiváhou. Projekt předložen byl býv. rakouské vládě r. 1894. Ku překonání výšek navrženo pouze 7 stupňů na spád 16 až 43·5 m. Průplav odbočoval od Vídně a veden údolím řeky Moravy, Bečvy a Odry do Bohumína. Rozvodí má kotu 283·5. Navržený způsob překonávání výšek nebyl by býval života schopný a proto nedalo se vážně pomýšlet na jeho provedení.

3. *Projekt hydrotechnického bureau* při býv. rak. ministerstvu obchodu. Přibližné vedení trasy jak výše uvedeno. Vrcholová zdrž na kotě 204·1 m. K překonání výšek užito veskrze plavebních komor o spádu přibližně 5 m. Tento zběžně řešený projekt byl podkladem pro vládní návrh vodocestného zákona z 11. června 1901.

4. *Projekt býv. ředitelství pro stavbu vodních cest ve Vidni* pro typ 650 t lodí. Trasa šla od Vídně do Přerova, pro níž k překonání výšek užito bylo 7 plavebních komor. Od Přerova přes rozvodí na kotě 283·5 po Bohumín navrženo bylo 5 podélných lodních železnic o spádu až 43·5 m. Pro první stupeň zdvihadlové trati u Újezda blíž Přerova, pro rozdíl výšek 35·9 m vypsána byla světová soutěž, v níž první cenu dostal projekt podélné lodní železnice, navržené pěti spojenými českými strojírnami.

V údolí Bečvy vedena byla trasa po jejím levém břehu, po kopcích, těsně pod hradem Helštýnem, daleko od měst a osad.

5. *Generální projekt prof. Ing. Ant. Smrčka* z let 1902—05. Trasa jak sub 3., ku překonání rozdílu výšek užito celkem 21 plavebních komor o spádu 10 m. Vzhledem k obtížím, jež působí hluboký zářez ve svažitém území na rozvodí mezi Bečvou a Odrou navržena jest varianta s průplavním tunelem, čímž se docílí dlouhé vrcholové zdrže na kotě 260, počet komor se zmenší na 17 a značně se usnadní zásobování vodou.

6. *Přepřacovaný projekt býv. ředitelství vodocestného ve Vidni*. Ve velké schůzi zájemníků ze dne 11. září 1906 v Přerově, které předsedal ministr obchodu Dr. Fořt, zamítnut byl sub 4. uvedený návrh zdvihadlové trasy a přijat návrh prof. Ing. Smrčka na vedení průplavní trasy po pravém břehu Bečvy jakož i soutěskou od Hranic k Černotínu s použitím plavebních komor o velkém spádu.

7. *Projekty po světové válce.*

Na návrh prof. Ing. Smrčka byla změněna průplavní trasa tak, že odbočovala od Dunaje u Děvína při ústí řeky Moravy, vedena pak byla po levém jejím břehu až na Lanžhot, zde překročila řeku Moravu a pokračovala po pravém břehu až k Otrokovicím, odtud přešla na břeh levý a dosáhla v nadmořské výšce 208 m uzlového bodu průplavního u Přerova, na levém břehu Bečvy, západně od nádraží. Odtud rozvětvoval se kanál k Labi napříč údolím moravního směrem k Věrovanům a odtud dále přes Dub a Nemilany na Olomouc, dále pak po pravém břehu Moravy k Příkazům, Litovlí, Lošticím a Mohelnici k Zábrěhu a v pokračování údolím Sázavy dále na západ k Labi u Pardubic.

Větev k Odře překročí napřed Bečvu průplavním mostem a vedena je pak po jejím pravém břehu podél Předmostí, Prosenic, Oseka, Lipníka, Slaviče a Drahotuš k Hranicím, dále pak — neustále po pravém břehu Bečvy, soutěskou podél Teplíc k Černotínu a dále přes rozvodí do údolí Odry, k Mor. Ostravě a Bohumínu, odtud pak buď po pravém nebo levém břehu pobočným průplavem k městu Kozlí, odkud je Odra splavná pro velké lodí.

Průplav navržen byl pro typ 1000tunové, středoevropské lodí,

s níž se dá plouti bez překládání po Dunaji, Odře, Labi i všech nových průplavech německých.

Továrník Baťa, nemoha se dočkat stavby velkého průplavu, použil v dohodě s ministerstvem zemědělství a moravskoslezským zemským výborem právě tehdy prováděné zemědělské úpravy řeky Moravy mezi Otrokovicemi a Hodonínem k tomu, aby přiměřenou úpravou zavlažovacích kanálů a místy i řeky Moravy umožněna byla t. zv. malá plavba pro typ až 150 t lodí. Práce ty byly r. 1938 ukončeny. Ředitelství pro stavbu vodních cest v Praze vypracovalo na podnět továrníka Bati a na podkladě zákona ze dne 27. března 1931 srovnávací studii v úseku Olomouc—Děvín o plavební cestě buď s použitím řeky Moravy — anebo samostatným průplavem. Pokud je známo — nedoporučuje se řeku kanalisovat, nýbrž vést kanál samostatně. K překonání výšek od Děvína přes rozvodí do Bohumína navrženo je 33 plavebních komor.

8. *Nový projekt průplavu D.-O.*

Plavba vyžaduje, aby překážek plavebních bylo co nejméně, což platí zejména o počtu jednotlivých zdrží průplavních. Proto ředitelství vodních cest v Praze a jeho expositura v Olomouci upravuje dřívější projekt vídeňský tak, aby se průplavu dalo použítí pro 1000tunové lodí a aby počet plavebních komor byl co nejmenší. Navrženo bylo 33 stupňů. Jich počet dalším propracováním dá se zajisté ještě značně zmenšit. V úseku od Drahotuše—Hranice—údolím Odry studuje se vedle trasy údolím Bečvy — ještě trasa jdoucí severně od Hranic, jež má však také svoje potíže — neboť v hlubokých zářezích třeba počítat se svažitým územím.

9. *Definitivní stavební projekt.*

Uskutečnění stavby průplavu D.-O. velmi se uspíšilo na podkladě dohody mezi Česko-Slovenskem a Německem ze dne 18. listopadu 1938. Podle této dohody má se s urychlením postupovat na vypracování stavebních plánů především pro průplav D.-O., aby se na jejích podkladech mohlo přikročit k vyvlastnění pozemků, vodních práv, požadavků zemědělských atd. Hned nato má se přikročit k započetí stavebních prací a v nich pokračovat tak rychle, aby průplav D.-O. v celé své délce mohl býti za 10 roků a snad ještě dříve — odevzdán svému účelu. Každý stát vybuduje příslušnou průplavní trať na vlastním území a na vlastní účet. — Obě vlády zřídí současně společné vrchní vedení stavby. Do konce března 1939 má býti předložen úplný generální projekt pro jeho další projednání. Německá vláda prohlásila též ochotu, vybudovat na svém území příslušnou část kanálu labského, který by ústil do průplavu D.-O. Oba interesované státy dohodly se dále o paritě výhod — a později stane se tak i ohledně udržování a dávek na průplavu. Při tom není vyloučeno, že bude pro stavbu zřízena zvláštní společnost s kapitálovou účastí obou států.

Průplav bude vybudován pro t. zv. středoevropský typ lodí o únosnosti 1000 tun. Průplav bude míti hloubku vody 3·5 až 4·0 metru. Šířka hladiny vodní na povrchu bude měřit 36 až 40 m. S příslušnými

cestami podél průplavu ať ve výkopu či v násypu bude měřit šířka průplavního tělesa okrouhle 50 m, ve vyšších násypech přiměřeně více.

Průplav bude tak utěsněn — jílem po případě betonem, že voda nebude prosakovati. Trasa průplavu mezi Přerovem—Hranicemi a údolím Odry bude vyřešena asi tak, jak je výše popsáno sub 7. Přesné stanovení stane se na podkladě projednání s místními zájemníky. Bude se provádět úřední šetření politické, vodoprávní, odškodňovací resp. vyvlastňovací a zájemníci musí včas uplatnit své požadavky pokud se týče přístavů a překladišť, komunikací, kanalisace atd.

Na průplavních plánech se již horlivě pracuje. Prozatím v Praze. Bude však zřízeno brzy *ředitelství pro stavbu průplavu D.-O. v Přerově* a pobočky podle potřeby i jinde, na př. v Mor. Ostravě atd.

Překonávání výšek mezi jednotlivými stupni průplavními stane se pomocí plavebních komor o takové velikosti, aby se buď jednotlivá loď případně celý lodní vlak do komory dole i nahoře vraty uzavřené vešla. Pluje-li na př. loď zdola nahoru, zavrou se za ní spodní vrata, pak napustí se dovnitř vody tolik, až je ve stejné výši s horní zdrží. Nato otevrou se vrata horní a loď vypluje. Podobně — jde-li o plavbu dolů.

Není vyloučeno, že na některých místech, zejména u vrcholové zdrže vystaví se vertikální lodní zdvihadla, k jichž pohonu netřeba vody a jimiž se dá překonat najednou rozdíl výšek i 40 metrů. Vyplatí se ovšem jenom tam, kde jde o velmi intenzivní dopravní ruch, jak tomu má být na průplavu D.-O., kde se počítá s dopravou nejméně 5 milionů tun ročně.

Opatření vody pro průplav.

Z průplavu se veliké množství vody při jeho stakilometrové délce vypařuje, část vody prosákne, největší část ale spotřebuje se při proplavování. Tak na př. komora plavební o délce 80 m, šířce 12 a rozdílu hladin 10 m potřebuje ku svému naplnění $80 \times 12 \times 10 = 9600 \text{ m}^3$ vody. Při čilé plavbě za den až i 40krát tolik. V době sucha nemá ani Bečva ani Odra tolik vody, aby se v takovém množství mohla z řeky přečerpávat. Proto musí se stavět přehrady na zachycení potřebné vody v jich prameništích. Tyto přehrady leží veskrze na území dnes připojeném. Pouze menší část vody získá se z Bečvy, kde na jejím horním toku má být zřízeno na vhodných místech několik přehrad.

Význam průplavu Dunaj—Odra.

Průplav tento spojí celou oblast německých řek a průplavů od Rýna přes Veseru k Labi a Odře s Dunajem a jeho splavnými přítoky v jedinou jednotnou síť vodních cest o délce asi 15 tisíc kilometrů, na nichž bude organizován provoz, jak je tomu na železnicích.

Po vybudování spojky od Přerova přes Olomouc k Labi u Pardubic přistoupí k tomu také oblast středních Čech, takže budou po průplavu D.-O. projíždět — bez překládání a odkládání — lodě z Dunaje i všech těch jiných řek, snad i průplavní lodě francouzské a belgické, později, po připojení Visly — i lodě polské a ruské.

Průplav D.-O. nabude po svém ukončení netušeného vlivu dopravního, hospodářského, ba i politického, jak pro náš stát, tak pro celou střední Evropu.

Jest přáním našim, aby o jeho významu včas učinili si řádnou představu nejbližší zájemníci v Pobečví, aby jeho výhod dovedli užít, tak, aby hospodářsky posílení, byli bezpečnou, silnou stráží našeho národa na této světové levné dopravní cestě.

Msgr. Th. Dr. František Příkryl:

Jak jsem začal vydávat Záhorskou kroniku.*)

Po příchodu do Soběchleb v roce 1887 opatřil jsem si mapy »speciálky« záhorského kraje a v létě ve volné chvíli hledal jsem předvéké osady na obrubě Záhoří. První nad Týnem u Lipníka n. B., dále nad Radotínem a Soběchleby. Mnohé mohly jsem prokopal. Tak nad Radotínem vykopal jsem krásnou bronzovou sekeru a sponu, dále nad Soběchleby popelnice, sekery, obuchy z hadce a šípy z pazourku. Popelnice byly lemovány geometrickými vzory.

Získav si důvěru a náklonnost lidu, prosil jsem v zimě r. 1889 o pozvání na přástky a besedy u sousedů, abych mohl sebrati zvyky a obyčeje starodávné, sbíratí pověsti a pohádky. Osvětlím to dvěma obrázky:

Na besedy sousedů byl jsem pozván do Horních Nětčic u Soběchleb. Záhoří bylo zasněženo. V teplé jizbě ležel staříček Antonín Jančík na loži s krátkou dýmku u ústech. Někteří sousedé seděli u kamen, jiní na lavě u oken vedle mne. Antonín Jančík, muž osvědčený, byl rádcem celého kraje. Říkali mu: stréček Janček.

Podle pořadí kalendáře od vánoc do vánoc, vypravovali staré obyčeje a zvyky. Někdy se vzal doplněk od kamen, nebo na lavě u mne a já jsem psal poznámky. — O vánocích vypravovali toto: Na štědrý den ráno se večere připravila. Napeklo se hojně pečiva. Oheň na ohnisku a v kamnech se uhasil. Celý dům se vymetl, také dvůr a stáje; dobytek i pernatvo se štědře opatřilo. Hospodář svícenou vodou kropil jizbu, sýpku, stáje, chlívky, kurník a holubník, prose Boha o požehnání. K večeru se připravil »živý oheň« třením dvou deštic ze dřeva tvrdého a měkkého, nebo snadněji nástrojem. Na desce z měkkého dřeva otáčel se v otvoru dole zúžujícím čep z tvrdého dřeva a to velmi rychle strunou na oblouku, až oheň vyšlehl. Hospodář rozžal od tohoto živého ohně svíci vánoční, doma urobenu a postavil ji do stojanu na stůl, který byl pokryt bílým ubrusem. Od svíce zapálilo se dřevo na ohnisku v kamnech pro ohřátí večere. — Rodina s chasou sešla se v jizbě a po společné pobožnosti hospodář štědře podělil členy rodiny a čeledíny dary: ženským plátno doma vyrobené ze lnu a konopí, sukno na oděv, dětem hračky a přidal peníze. Potom usedli za stůl k večeri jídel sluncem na polu vylouzených. Jedlo se na připravených talířích z mís plných pečiva. Pod bílým obrusem nakladeny byly stébla obilnin, píceň a léčivých bylin. Těch měla hospodyně zásobu na komoře nejen pro lidi, ale i pro dobytek. Po večeri podělili chasu, koně, krávy, kury, husy pečivem

*) Srv.: Jak jsem sbíral pohádky a obyčeje na Záhoří od r. 1888. Z. k. r. X., č. 2., str. 33.

a kdo byl bez viny, otvorem v povalu nad stájem slyšel a rozuměl koním a kravám rozmluvu jejich o osudu hospodáře, rodiny a čeledi. Děvčata prorokovala o svém ženichu litím roztaveného olova do studené vody. Bavili se do půlnoci. Jak odbila 12. hodina, zapěli všichni píseň: »Narodil se Kristus Pán, veselme se« a uložili se k odpočinku.

V Horní Lužici kolem Budyšina před vánoční nadílkou políbil hospodář na čelo ženu, děti, čeledíny a řekl každému: »Daj Bože, pokoj, t. j. všechno zlé zaslého roku je odpuštěno.

Srovnáním zvyků a obyčejů o vánocích všech kmenů Slovanů v Evropě je patrné, že se Štědrý den světíval v době předkřesťanské 21. prosince o zimním slunovratu, kdy o půlnoci umíralo slunce a ihned se vzkřísilo. Občanský rok jejich počínal slunovratem zimním. Jako křesťané přenesli tyto zvyky o 3 dny později na svatvečer narození Krista Pána, slunce spravedlnosti. Předkové rodů na Záhoří, Pobečví a Hané přinesli je z Asie kolem Karpat a na moravské Slovácko přes Malou Asii na úvodí Dunaje.

Ostatní zvyky a obyčeje na Záhoří odnášejí se k jarní rovnodennosti, slunovratu letnímu a k podzimní rovnodennosti. Bylo to uctívání slunce, zdroje života.

II.

Na přástkách sbíral jsem pohádky za zimních večerů nejčastěji v jizbě starosty Soběchleb Antonína Vymětalíka. Manželka jeho v mladosti provdala se za něho z fojtství za Příkaz-Osíčka pod horama Valašska. Jako děvče sedávala vedle matky, poslouchajíc pozorně při besedě sousedů z obou obcí, denní věci správy obecní a pak různé pohádky, pověsti kraje a podání. Měla velikou paměť. Starosta Vymětalík měl v ní po 17 roků účinnou rádkyni.

V teplé, velmi čisté jizbě, sedávala u kolovrátku zádama ke stolu a vyprávěla přástevnícím na lavě u oken, co jí na mysl přišlo. Psal jsem rychle, ve zkratkách a doma v kaplance ve volné chvíli jsem to přepisoval. Noviny to pod čarou odepřely otisknouti. Proto jsem to vydával od r. 1890 v sešitcích pod jménem: Záhorská kronika.

Nasbíral jsem takto v Soběchlebích a v okolí větších zásobu a uveřejnil ve dvou řadách sešitků a v Týně čtyři ročníky ve formě měsíčníku do roku 1910. Neuveřejněné pohádky a podání odevzdal jsem redakci Záhorské kroniky v Dolním Újezdě u Lipníka nad Bečvou, jež je vydá později v menších sešitech.

Před časem četl jsem objemnou knihu o pohádkách: »Les centes populaires de l'Alsace« ze Strasburku. Tam jsou velkým tiskem vytištěny pohádky a drobným tiskem pod nimi uvedeno, kde se vypravují. Některé pohádky Marie Vymětalové se vypravují dle svědectví této knihy podél zeměpisného poledníku od Skandinávie Evropou, Afrikou po Kapsko, jiné zase po obou stranách zeměpisné rovnoběžky po Slovensku, Ukrajině, Turkenstanu, Číně, Japonsku, Francii, Německu, Čechách a Moravě. Z toho patrné, že prvky těchto pohádek donesli první rody na Záhoří z pravlasti asijské od střechy světa, Pamiru, od východu do Evropy.

Zapadlí vlastenci v dědinách pokračujte! Lidopisný poklad je k nepřebírání.

Florian Zapletal:

Luterské kněžstvo v Hranicích a v Drahotuších.

V Hranicích a Drahotuších projevila se nespokojenost s poměry v církvi podobou v šedesátých letech 16. věku. Bylo to v době, kdy panství hranické a drahotušské držel Jan Kropáč starší z Nevědomí (vklad panství r. 1553).

Českým králem byl tehdy Maxmilián, který nebyl věřícím katolíkem, nýbrž klonil se ve svém nitru k luterství.

Jan Kropáč z Nevědomí na Hranicích a Zlíně měl za ženu Annu, dceru Jetřicha z Kunovic a na Uherském Brodě, vlastní sestru Jana a Arkleba z Kunovic. Z manželství vzešla pouze dcera, která zemřela v mladém věku. Druhou Kropáčovou ženou byla Veronika Leskovcovna, se kterou měl sedm synů a dcer, a to Mikuláše (zemřel 1553), Bohuslava (zemřel 1571), Kryštofa (zemřel 1549), Johannu, Annu, Mandalenu (zemřela 1565) a Dorotu (zemřela 1571). Kropáčova druhá žena Veronika zemřela r. 1565, Kropáč umřel ve věku 68 let dne 23. října r. 1572.

Kropáče přežila pouze jeho dcera Anna, která po něm zdědila panství hranické a drahotušské a provdala se za Jana z Kunovic, který byl synem Jetřicha z Kunovic (zemřelého 4. září r. 1582) a psal se Jan z Kunovic a na Hranicích. Z manželství vzešel syn Jan Jetřich a dcera Anna Marie. Paprocký uvádí ve svém Zrcadle Moravy, vytištěném r. 1593, že Janu Jetřichovi bylo 19 let, když Paprocký pracoval o své knize. Ale to znamená, že Anna z Nevědomí se provdala za Jana z Kunovic ještě za života svého otce. Podle vkladu z r. 1573 vzala Anna z Nevědomí a na Hranicích Jana z Kunovic, manžela svého, na zámek a město Hranice a na městečko Drahotuše s příslušenstvím, to jest na obě panství, na spolek. Jan z Kunovic stal se takto spolumajitelem obou statků.

Tento výklad o rodinných poměrech hranické a drahotušské vrchnosti bylo třeba předeslat líčení náboženských poměrů v obou uvedených městech od doby Jana Kropáče z Nevědomí.

Kněží pod obojí okolo Prostějova, Hranic a Brodu Uherského a v tom okolí pokusili se r. 1566 ustavit mezi sebou pevný řád v učení i v životě, aby bylo zabráněno dosavadní libovůli a nepořádku. Proto sepsali toho roku vlastní konfesi. O těchto kněžích kališných napsal přerovský rodák a bratrský spisovatel Jan Blahoslav, že kněží moravští pod obojí okolo Prostějova, Hranic, Brodu Uherského a v tom okolí jsou lidé zmatení, že jedni se srovnávají s českými kališníky, tedy se starou českou církví pod obojí, jiní se však kloní k Luterovi a Zwinglimu. Hlavní podíl na konfesi z r. 1566 měl Benedikt Ostrožský, který vyznával učení lutersko-melanchthonské a od Jetřicha z Kunovic byl dán r. 1562 za faráře do Ostroha Uherského a potom do Brodu. Konfese byla sepsána na děkanství uhersko-brodském. Ve shromáždění četného kněžstva v Prostějově byla schválena a přijata, v Uherském Brodě a v tamním děkanství bylo jí užíváno. O Hranicích

není souvěké zprávy, ale můžeme předpokládat, že také tam přijali kněží pod obojí tuto konfesi. Byl to statek, jehož vrchnost byla úzce spřízněna s Jetřichem z Kunovic a na Brodě Uherském (Kropáč z Nevědomí měl za první ženu Jetřichovu dceru Annu, Kropáčova dcera Anna z druhého manželství se provdala za Jetřichova syna Jana). Tudíž vážné úsilí o reformu české církve podobením dotklo se také panství hranického a drahotušského, kde počátek církevní organizace evangelického duchovenstva spadá do šedesátých let 16. věku.

K dalším pokusům o řád a kázeň došlo v sedmdesátých letech téhož století. Do Uherského Brodu na panství Jetřicha z Kunovic dostal se r. 1575 za faráře a děkana Slovák Pavel Kyrmezer, do té doby farář v Ostrohu, původem z Báňské Štiavnice. V dorozumění s majitelem panství a s jeho synem Janem, pánem na Hranicích, usiloval o pevnější organizaci tamního evangelického duchovenstva, soustředěného do té doby kolem konfese z r. 1566. Svolal kněžstvo z obou panství v létě r. 1576, aby se sjednotili v učení a zavedli kázeň. Novou schůzi svolal na den 2. října r. 1576 do Brodu. Shromáždění předložil vedle platné pořád konfese z r. 1566 jím sepsaný církevní řád. Po delším jednání byl schválen a kněžími obou panství, jakož i oběma kolatory, potvrzen. Jsou to Práva a nařízení řádu a kázně církevní, podle nichž se řídit a spravovatí mají a chtějí jak při vyučování posluchačův svých, tak také ve všem svém životu a obcování všichni správcové a služebníci obnovených církví na děkanství Jetřicha z Kunovic a na Brodě Uherském i také jeho syna Jana z Kunovic a na Hranicích, sebraná skrze kněze Pavla Kyrmezerského, děkana téhož děkanství, r. 1576 a přeložená z latiny do češtiny r. 1578. Tak se stal Uherský Brod střediskem církevní organizace ve východní Moravě, a děkan Pavel Kyrmezer její hlavou.

R. 1579 byla vytištěna v Olomouci skrze Šebestiána Olivetského nákladem Jetřicha z Kunovic a na Brodě Uherském »Malá biblí«. Předmluvu podepsal kněz Pavel Kyrmezerský, farář a děkan města Brodu Uherského. Tento katechismus přidružuje se Malého katechismu Luterova.

V šedesátých letech 16. věku uvádí se v Hranicích jako farář r. 1566 kněz *Václav Kvačovský*, rodák z Prahy. Měl v Hranicích dům. Vypůjčil si od měšťanů peníze, ale nevrátil je, když kolem r. 1570 odcházel z Hranic do Jevíčka. Proto byl žalován u zemského práva v Olomouci.

V Jevíčku byla tehdy městská fara luterská. Dne 8. prosince r. 1563 byl na žádost Jetřicha Podstatského ordinován pro Jevíčko za pastora ve Vitemberku Tomáš Petrželka neboli Petroselius, otec Jakuba Petrozelina, náboženského spisovatele, církevního správce v Třebíči a důvěrníka rodiny Karla staršího ze Žerotína (zemřel ve Vratislavi 14. října r. 1633).

Z této okolnosti usuzujeme, že hranický farář *Václav Kvačovský* hlásil se k luterství.

Hraničtí měli ještě od Viléma z Pernšteina výsadu z r. 1510, podle které neměli býti od vrchností utiskováni od výry, ve které mají obyčej

a navyklost přijímatí pod obojí způsobou těla a krev Pána Krista, také kněz strany římské neměl býti dáván k jejich faře bez jejich vůle.

Proto si vybírali Hraničtí kněžstvo sami.

V sedmdesátých letech 16. věku uvádí se v Hranicích luterský kněz *Martin Lin*, jinak *Botek*, a to r. 1571. Podle zprávy z bratrského pramene byl *Botek*, jinak *Lin*, napřed u Bratří, ale počínal si u nich frejovně. Podvrženými doporučujícími listy usiloval o kněžství, leč marně, až ho dosáhl v Břehu ve Slezsku.

Jan z Kunovic a na Hranicích zemřel r. 1579. Vdova Anna Kropáčka z Nevědomí provdala se za Jana mladšího ze Žerotína a na Goldšteíně. Podle vkladu, učiněného r. 1580, vzala Anna Kropáčka Jana ze Žerotína, manžela svého milého, na spolek na statek svůj vizovský, totiž na zámek nový Smilheym, na městečko Vizovice, na řadu vsí a na všechno příslušenství tohoto statku, získaného od Zdeňka Říčanského Kavky z Říčan r. 1578.

R. 1584 povolili oba manželé měšťanům vizovským, že na faru vizovskou jenom kněží náboženství evangelického a konfese augšpurské mají býti dosazováni.

Jan mladší ze Žerotína je zván r. 1589 nebožtíkem. Totéž se dovídáme o Anně Kropáčce z Nevědomí r. 1592. Jan ze Žerotína, jenž se psal na Hranicích, zemřel bez dědicův. Byl synem Viléma ze Žerotína a na Starém Jičíně a vlastním bratrem Karla ze Žerotína na Starém Jičíně, Holešově a Hustopečích nad Bečvou. Oba bratři byli luteráni.

Z osmdesátých let 16. věku známe několik luterských kněží v Hranicích i v Drahotuších.

Dne 6. února r. 1582 opustil kněz *Martin Filadelf Zámorský* Nový Jičín, kde působil od 12. července r. 1581 jako český duchovní správce, a odebral se do Hranic. Od městské rady novojičké dostal za svou činnost 53 zlaté a 15 grošů, a rada uspořádala na rozloučenou hostinu, které se zúčastnila šlechta z okolí, mezi nimi Jan Podstatský z Prusinovic seděním na svobodném dvoře pod Starým Jičínem, Jan a Adam Sak z Bohuňovic a jiní.

Filadelf měl v Novém Jičíně slušný příjem na penězích i v naturáliích.

Zámorský byl luterán. Narodil se podle našeho soudu v Zámorských u Kelče r. 1550, tedy v době, kdy tuto manskou ves olomouckého biskupství držel manským právem (vedle jiných manských vsí v Pobečví) Karel ze Žerotína na Starém Jičíně. Podle svého rodiště psal se Zámorský.

R. 1574 byl Zámorský školním správcem ve Velké Bystřici u Olomouce na statku Hynka staršího Bruntálského z Vrbna, tvrdého luterána, který se stal později zemským hejtmanem moravským a dne 27. dubna r. 1593 koupil v Pobečví panství helštýnské s městem Lipníkem. Na kněžství byl zřízen Filadelf ve Vitemberku dne 12. května r. 1575. Jako kněz působil v duchovní správě ve Velké Bystřici. R. 1581 byl povolán do Nového Jičína, kde byl českým duchovním správcem od 12. července. Působením olomouckého biskupa byl propuštěn z Nového Jičína 6. února r. 1582. Odešel do Hranic, kde dlouho nepobyl.

Potom meškal v knížectví Těšínském, kde navázal přátelské styky s knížecím dvorem. Do tohoto knížectví doporučoval kazatele. R. 1584 zjednal radě těšínské diakona Daniela Vokalia a zároveň obcí Puncovu u Těšína kazatele Michala Leporina, Slováka z Kremnice, ordinovaného r. 1584, jemuž opatřil následujícího roku lepší místo u kostela P. Marie v Opavě.

R. 1584 stal se Zámorský českým farářem u sv. Jiří v Opavě. Za diakona byl od něho povolán do Opavy Jan Aorgus (Neděle), rodák z Prostějova. V Opavě u kostela sv. Jiří působil Zámorský do své smrti dne 9. března r. 1592. K poslednímu odpočinku byl uložen ve farním kostele P. Marie.

Po řadu let pracoval o své Postile (sbírce kázání), která náleží svým rozsahem (1274 strany) i obsahem a po stránce rychlého vytištění mezi nejpřednější díla tohoto druhu u nás. Latinskou báseň složil Zámorskému do této Postily kněz Bartoloměj Lortius, Slovak z Ružomberka, od r. 1587 farář v Přerově, který se stal po smrti Zámorského jeho nástupcem u kostela sv. Jiří v Opavě. Opavský urbář z r. 1594 zve jej moravským farářem. Zemřel v tomto úřadě okolo r. 1600 a byl pochován rovněž v kostele P. Marie.

Zámorského Postila začala se tisknouti tajně na jaře r. 1591 v Bruntáli pod ochranou a nákladem Hynka staršího z Vrbna, pána na Bruntáli, Goldštejně atd., který byl tehdy zemským hejtmanem moravským. Lidu moravskému chtěl opatřit, jak sám praví, českou postilu augšpurské konfese. V tisku bylo pokračováno v Jestkovicích u Opavy, a Postila byla dotištěna od vratislavské tiskárny Baumannovy r. 1592 v Loděnici, už po smrti Martina Zámorského, správce českého kostela u sv. Jiří v Opavě.

R. 1602 vyšla luterská Postila Zámorského v Drážďanech nákladem Sedlčanského. Podobizna Filadelfa je tam dvakrát, na listě 661 s nápisem: Sacer Martinus Philadelphus Zamrscenus, aetatis suae 42 (Zámorský tudíž zemřel ve věku 42 let).

R. 1607 vyšel přetisk písní z Postily v Praze bez nesnází.

V opavském farním kostele P. Marie pochovaný kněz Bartoloměj Lortius (Lorcus, Lorcung), bývalý farář přerovský a po Zámorském správce fary moravské u kostela sv. Jiří v Opavě, neměl po smrti pokoje stejně jako Zámorský. Na podzim r. 1607 byl vyhozen z farního chrámu opavského jeho náhrobní kámen zároveň s náhrobkem Martina Filadelfa Zámorského.

Nástupcem tohoto slavného rodáka ze Záhoří stal se v Hranicích Jiří Philo, který se tam připomíná r. 1584, kdy byl povolán do Nového Jičína.

R. 1587 umřel kněz Šimon Brodský, správce církve hranické. Zůstalo po něm hromadu dluhů. V hranických rejstrech dluhů a závazků na gruntech byly na statek kněze Šimona Brodského, na onen čas správce církevního hranického, zapsány 34 dluhy v sobotu po Třech králich r. 1588. Přetrhány všechny až na poslední. Jan Herbellius Kyjovský, mladší městský písař v Hranicích, oženil se v úterý den Všem svatých r. 1588 s Kateřinou, vdovou po knězi Šimonu Brodském,

církevním správcí v Hranicích, která pocházela z Ostrohu. Byli tedy všichni z jižní Moravy.

V úterý po Rozeslání apoštolů r. 1589 uvádí se kněz Jan Prahenus v Hranicích. Byl to kněz Jan Pražský. Působil v šedesátých letech jako kaplan v Přerově v době, kdy tam byl farářem kněz Jeronym z Plzně a po něm Jakub Zezhule Kunvaldský, pozdější církevní správce na Starém Jičíně a původce luterského kancionálu. Také on vystupoval v Přerově proti Bratřím. V letech 1569 a 1570 byl kněz Jan Pražský přerovským farářem. Nevíme zatím, kam odešel z Přerova r. 1570 a kde působil, než se dostal do Hranic, kde je dosvědčen r. 1589. V úterý po památce Maří Magdaleny r. 1591 ženil se kněz Jan příjmím Capito z města Stříbra, církevní správce v Soběchlebích u Dřevohostic, a svědkem na svatbě byl kněz Jan Pražský, církevní správce v Hranicích. R. 1592 ženil se Tomáš Kropáč z Třebíče, správce školy v Hranicích, a svědkem byl mu kněz Jan Pražský, správce církevní v Hranicích. Kněz Jan Pražský, farář hranický, křtil r. 1600 v Drahotuších, neb nebylo v ty časy kněze v Drahotuších žádného.

V Drahotuších působil jako luterský farář v osmdesátých letech 16. věku kněz Viktorin Příbyslavský. R. 1556 uvádí se jako učitel v Odřách. R. 1585 byl svědkem na svatbě kněz Viktorin, církevní správce v Drahotuších, rovněž r. 1586. Na svatbě soběchlebského faráře Jana Capity r. 1591 v úterý po památce Maří Magdaleny byl svědkem se strany ženicha kněz Viktorin Příbyslavský v Drahotuších. Tento drahotušský farář Viktorin Příbyslavský zemřel r. 1592.

Po smrti Anny Kropáčky z Nevědomí držel statek hranický a drahotušský Jan Jetřich z Kunovic a jeho vlastní sestra Anna Marie z Kunovic, děti Anny Kropáčky z prvního manželství s Janem z Kunovic. Ale panna Anna Marie z Kunovic, majíc leta svá přirozená, vložila r. 1592 do zemských desk bratru svému Janu Jetřichu z Kunovic a na Hranicích a Vizovicích díl svůj neboli všecko své právo a dědictví, které se jí dostalo ve statku hranickém a vizovském po nebožce Anně Kropáčce z Nevědomí, matce její.

Tím se stal Jan Jetřich pánem celého panství hranického i drahotušského a držel je do r. 1600. Za něho farářoval, jak už uvedeno, v Hranicích luterský kněz Jan Pražský, v Drahotuších luterský kněz Viktorin Příbyslavský.

Smlouvou, danou a psanou na zámku Brodě Uherském r. 1600 v úterý po památce svatých Šimona a Judy, postoupil pan Jetřich z Kunovic na Hranicích a Ostrohu frejmarkem neboli směnou panství hranické a drahotušské se vším příslušenstvím své vlastní sestře Anně Marii z Kunovic a jejímu muži Zdeňku Žampachovi z Potnáštejna, který držel oboje panství do 6. listopadu r. 1609.

V té době byl farářem v Hranicích Václav Fabricius, rodák z Německého Brodu, bakalář pražské university, který působil v Novém Jičíně a r. 1601 dostal se do Hranic. R. 1602 ženil se Jiřík Proxides Náchodský, správce školy v Hranicích, a svědkem byl mu kněz Václav Fabricius z Německého Brodu, správce církve hranické.

Jeho nástupcem stal se kněz Blažej Bórovský, správce církve hranické, který se uvádí v této hodnosti v úterý po sv. Lukáši r. 1603. Byl

současně farářem v Drahotuších. R. 1603 kněz Blažej Borovský, z odpuštění zeman, jak praví zpráva z bratrského pramene, drahotušskou faru, v Hranicích jsa, držel a tak i drahotušským farářem byl a potom nad oběma zradil a k biskupu kroměřížskému se dal. Bodej by hlavu zlomil, ač se kdy do Moravy dostal, Jidáš, zrádce a šibal.

Byl z Německo-Brodská a proto se zve Teutobrodenus. Ordinace došel ve Vitemberku 2. července r. 1595. Kněz Blažej Borovský z Borovna byl blázen nesmyslný a ducha nepokojného, jak praví soudobá zpráva. Z Hranic odešel do Chrudimě, kde se stal děkanem. Vzbouřil kněží tamního kraje, poslal stížnost konsistoři, byl předvolán do Prahy, odsouzen jako buřič, a jeho jméno bylo 28. června r. 1610 vymazáno z knih konsistoře. Ale zatím stal se farářem v Dašicích a potom v Holohlavech. Byl činný literárně. R. 1617 vyšla jeho postila. Cituje tam také Postilu Martina Filadelfa Zámrského. V Hradci bylo vytištěno r. 1616 jeho Devatenácte kázání o sv. pokání, učiněných v kostele města Hranic času postního r. 1603. Tož Borovského třeba přičíst k hranickým literátům.

Nástupcem Borovského stal se v Hranicích kněz *Jan Hradecký*, který se zve r. 1606 už nebožtíkem. Podle zprávy ze dne 10. listopadu r. 1606 domáhal se Jíra Kopečný, poddaný Karla staršího ze Žerotína z Dřevohostic, u hranického úřadu pozůstalostí (spravedlností) po Alžbětě, dceři nebožtíka kněze Jana Hradeckého, někdejšího faráře hranického, manželce své, kterážto spravedlnost v opatrování úřadu hranickému po smrti téhož kněze Jana, otce jejího, se dostala.

V pondělí před sv. Martinem r. 1608 uvádí se jako správce církve hranické kněz *Daniel Mendryka*, který působil před tím od r. 1596 v Odrách. R. 1609 byl svědkem na svatbě kněz Daniel Mendrykus, církevní správce v Hranicích. R. 1614 byl Daniel církevním správcem v Tovačově.

O náboženských poměrech v Hranicích v prvním desetiletí 17. věku svědčí také tento obrázek. Ve Lvově narozený Jan Petrovský byl sedm let proboštem v klášteře sv. Ducha v Krakově. Potom odpadl, odcizil klášteři několik tisíc zlatých, utekl na Moravu a žil v Hranicích se svou konkubinou. Olomoucký biskup kardinál František Dietrichštejn žádal r. 1602 od hranické vrchnosti (Zdeňka Žampacha z Potnšteina) jeho vydání pro krakovského biskupa, ale nadarmo.

R. 1606 oženil se *Matyáš Micho Arvensis*, Slovák z Oravy, ten čas rektor, správce školy hranické. R. 1607 byl ordinován ve Vitemberku a pozván za faráře od Rudolfa z Donína na Tlumačově a Záhlínicích do Tlumačova.

Jako drahotušský farář uvádí se od r. 1609 kněz Vincenc Čelka.

Smlouvou ze dne 6. listopadu r. 1609 koupil panství hranické a drahotušské vladyka Karel Pergar z Pergu a jeho žena Kateřina z Bělčovic a na Ořechovém. R. 1613 v pátek před sv. Martinem byl už pánem na Hranicích Václav Mol z Modřelic, jemuž byly oba statky zabaveny pro účast na vzpouře proti králi Ferdinandovi a darovány současně s panstvím lipenským dne 16. dubna r. 1622 olomouckému biskupu kardinálu Dietrichštejnovi.

V té době působil v Hranicích jako farář *Matouš Andreae Jesse-*

nus (také *Jessenensis*), Slovák z Jasena u Turčanského sv. Martina. Byl učitelem ve Strážnici, ordinován ve Vitemberku r. 1599, pozván za diakona do Bučovic od tamního faráře Jakuba Galliny, rovněž rodem Slovák ze Zámostí u Brezna nad Hronem.

R. 1615 dne 14. ledna stala se smlouva svatební mezi knězem Matoušem Andreae Jesseniem, toho času správcem církevním neboli farářem v městě Hranicích a spolupřisedícím evangelických v kraji olomouckém a paní Rozinou Macákovou, vdovou po nebožtíku knězi Michalu Liborynusovi, bývalém faráři v Tovačově. Také tento Michal Leporinus neboli Zajíček byl Slovák.

Byl rodák z Kremnice. Studoval ve Vratislavi, v Rostoku a v Praze. Tam se stal vychovatelem u Ferdinanda Hofmana, presidenta české komory. Vrátilv se do vlasti, učiteloval půldruhého roku ve Štávnici. Odtamtud byl povolán kněžnou těšínskou Kateřinou Sidonií za kazatele do vsí Puncova u Těšína. Na kněžství byl ordinován ve Vitemberku 22. dubna r. 1584. Nato se dostal za diakona a českého kazatele do Opavy k farnímu kostelu P. Marie. Tam působil v letech 1585—1594. Jeho duchovní správě byli svěřeni Kylešovští a Otičtí. Se Zuzanou, vdovou po Hanuši Peinovi, vyženil v Opavě značné jmění. Po smrti manželky namluvil si r. 1592 Majdalenu, dceru po zemřelém Jiřím Egerovi, měšťanu v Nise, a dal se s ní oddat proti vůli jejího nevlastního otce opavského radního Daniela Grunda. Byla z toho žaloba biskupu vratislavskému a potom olomouckému, že prý kuplířstvím nevěstu si osedlal. Olomoucký biskup domlouval opavské radě, aby potrestala Leporína. Kolem r. 1595 odešel Leporinus z Opavy na Moravu. R. 1605 uvádí se jako farář v Kunštátě. Dne 24. listopadu r. 1610 oženil se po třetí. Byl tehdy farářem v Tovačově. Uvedeného dne byl oddán u sv. Jirí v Opavě s pannou Rozinou, pozůstalou dcerou po zemřelém Václavu Macákově z Otenburku. Macákové byli šlechtický rod. Dostali znak a heslo 20. října r. 1580. Ale dne 30. července r. 1612 je zván už nebožtíkem. S vdovou Rozinou Macákovnou oženil se v Hranicích dne 23. února r. 1615 Matouš Andreae Jessenius, církevní správce v Hranicích (minister ecclesiae Hranicensis et assessor districtus contubernii evangelici olomucensis). Manželství bylo česky i německy ohlášeno a do matriky zapsáno u sv. Jirí v Opavě.

Kontuberniální organizaci (bratrstvo) evangelických kněží znali Slováci už ze své vlasti. Slovák Pavel Kyrmezer z Báňské Štávnice, farář a děkan v Uherském Brodě, snažil se vytvořit na východní Moravě v letech 1575—1580 takové bratrstvo (contubernium) evangelických kněží. Bratrstva vznikala na Slovensku po jednotlivých krajích a stolicích. Augšpurské vyznání mělo v nich výhradné postavení.

Jinou osobou byl Michal Leporinus, rovněž Slovák, ale rodák z Bojně u Topolčan. Pobýval a učiteloval na různých místech v Čechách, také v Praze, byl ordinován r. 1608 a v druhém desetiletí 17. věku působil jako kněz v Bystřici nad Pernštýnem na faře a u kostela sv. Trojice.

V úterý před sv. Kateřinou r. 1616 ženil se Kašpar Dobřícký, měšťan a radní písař města Hranic, náboženství evangelického podle konfese augšpurské, a svědkem byl kněz *Jan Hofman Karnovský*, církevní správce v Hranicích.

Jan Hofman Karnovský neboli Hofman Carnovinus, rodák z Krnova v knížectví Krnovském ve Slezsku, připsal r. 1602 báseň na rozloučenou Jiříkovi Landškrounskému, faráři pražskému. Dne 17. prosince r. 1609 uvádí se Jan Hofman jako luterský farář z Třeboně na Hlučínsku. Potom byl farářem v Oseku nad Bečvou. V letech 1612 a 1613 žaloval u zemského soudu v Olomouci vrchnost na Veselíčku o desátky.

Kněz Jonáš Gerbirades, farář vraženský (Vražné u Oder), ženil se r. 1616 v úterý den sv. Lukáše evangelisty s Kateřinou, dcerou hranického měšťana Kryštofa Lammla, a svědkem byl kněz Jan Hofman Karnovský, církevní správce v Hranicích.

R. 1620 na jaře ženil se kněz Tobiáš Šumberský, církevní správce v Domaželicích u Přerova, se Zuzanou, dcerou nebožtíka kněze Jana Kapity, někdy správce církve soběchlebské u Dřevohostic, a svědkem na svatbě byl kněz Jan Hofman, církevní správce v Hranicích, a kněz Pavel Kubíček, správce církve přerovské a evangelických kněží v olomouckém kraji inspektor (děkan).

Pavel Kubíček (Kubicíus) působil jako přerovský farář od r. 1617. Inspektorem (děkanem) kněžstva evangelického podle konfese augšpurské v podkraji olomouckém byl od r. 1615 lipenský farář Matěj Plorantius, původem Slovák ze Zvolenské Lupče u Báňské Bystřice. Matěj studoval tři roky na Moravě v Meziříčí nad Oslavou, potom působil jako vychovatel v Praze a pět let u Karla staršího ze Žerotína na Starém Jičíně (jako vychovatel jeho synů Viktorina, Vratislava a Viléma Fridricha), byl ordinován ve Vitemberku r. 1594, potom působil v duchovní správě v Holešově a od r. 1609 se uvádí jako farář v Lipníku nad Bečvou. Matěj povolal na Moravu svého bratra Kryštofa, který studoval rovněž tři roky v Meziříčí nad Oslavou a dále působil na Moravě jako rektor školy ve Slavkově a po svém ordinování ve Vitemberku r. 1601 jako slavkovský duchovní správce. Ještě 19. března r. 1620 uvádí se jako svědek na svatbě kněz Matěj Plorantín, farář lipenský a děkan kraje olomouckého. Ale brzy nato onemocněl a v květnu r. 1620 zemřel. V té době (na jaře r. 1620) zve se kněz Pavel Kubicíus, správce církve přerovské, inspektorem evangelických kněží v olomouckém kraji.

Ale dne 4. června r. 1620 byl na shromáždění kněží v Hranicích zvolen za inspektora (děkana) kněz Daniel Mendrica, bývalý farář hranický a v té době farář tovačovský, který byl do uvedeného data viceinspektorem (viceděkanem). A za viceinspektora byl zvolen 4. června r. 1620 hranický farář Jan Hofman, bývalý farář osecký.

Podle zprávy ze dne 7. září r. 1620 byli členy evangelické konsistoře olomouckého kraje inspektor (děkan) Daniel Mendricus, farář v Tovačově, viceinspektor (viceděkan) Jan Hofman, farář v Hranicích, senior (starší) Pavel Kubíček, farář v Přerově, senior Ondřej Richter, farář v Luboměři u Potštátu, notář neboli tajemník konsistoře Jiří Tránovský, farář v Meziříčí nad Bečvou.

Dne 22. listopadu r. 1620 zemřela v Opavě Helena z Rödernu, žena Šebora Pražmy z Bílkova na Odrách, a byla pohřbena slavnostně 30. prosince téhož roku ve farním kostele v Odrách. Na pohřbu byla řada luterských kněží z okolí, mezi nimi Valentín Arnold ze Starého

Jičína, Jan Hofman z Hranic, viceinspektor Moravy, Valentin Calcearius z Butovic u Fulneku, Ondřej Richter z Luboměře u Potštátu, David Richter z Jeseníku, Petr Gschulius ze Suchdolu, Ondřej Reusz z Lešné u Hustopeč nad Bečvou, Matouš Artopäus (Becksbrod) z Manovic u Oder, Jiří Lukas z Vražného, Jiří Blum, farář, a Jindřich Albinus (Weisz), diakon, oba z Oder.

Z Hranic vyšel dne 15. února r. 1621 list některých pánů, rytířů a měst kraje olomouckého, kteří se přiznávali k nefalšované konfesi augšpurské. List byl adresován děkanu a profesorům theologické fakulty ve Vitemberku. K listu bylo přitisknuto sedm pečetí šlechtických a tři pečeti městské (Hranic, Drahotuš a Lipníka).

K tomuto německému listu do Vitemberka byl připojen latinský list, daný a psaný na Hranicích dne 16. února r. 1621, v němž děkan, viceděkan, starší a kněží olomouckého kraje augšpurské konfese prosí o podporu své žádosti na vlivných místech, aby mohli zůstatí ve své vlasti a nadále svobodně vyznávatí svou víru.

Oba listy vyšly ze sjezdu luterského duchovenstva a šlechty, konaného v Hranicích 15. a 16. února r. 1621. Panství Hranice a Drahotuš měl tehdy Václav Mol z Modřelic, panství helštýnské s městem Lipníkem Jiří z Vrbna.

Posledním luterským farářem v Hranicích byl kněz *Jiřík Johannides Frýdecký*, který jako správce církevní v městě Hranicích učinil r. 1622 v úterý na den sv. Pavla na víru obrácení (25. ledna) smlouvu svatební s Annou, dcerou nebožtíka Pavla Žamberského v Hranicích, u přítomnosti kněze Vincence Čelky, správce církevního v městě Drahotuších, Valentina Staška, purkmistra staršího, Kašpara Dobříckého, radního písaře hranického, v domě farním v městě Hranicích.

Ale dne 16. dubna r. 1622 dostal panství Hranice, Drahotuše a Lipník olomoucký biskup kardinál Dietrichštejn a v červenci toho roku poslal do Lipníka, Drahotuše a Hranic plnomocného jezuitského misionáře Jana Drachovia na rekatolisaci těchto měst a příslušných panství. Od kostelů, far a škol na těchto panstvích měli býti predikanti co nejdříve vypověděni. Zdržovat se mohli na panstvích pouze do sv. Václava r. 1622. V účtech města Hranic z r. 1622 je položka výdajová z doby, když páter Trachonius a jiní páni pátres do Hranic přijeli. A v celém jednom odstavci převládají vydání na pány pátres vůbec a pátera Trachonia zvlášť. Slušné položky jsou v účtech za maso na faru. Také jsou uvedeny platy rektorovi, kantorovi, zvoníkovi, varhaníkovi, dvěma kostelníkům, hodináři (hodiny byly na radniční věži).

V Hranicích působil od r. 1622 také jezuitský misionář Jan Skuttellanus. Dne 20. června r. 1624 navrhl, aby do Hranic byl dosazen katolický farář.

Poslední luterský hranický farář Jiřík Johannides Frýdecký opustil Hranice na podzim r. 1622. Působil potom na rodném Těšínsku v Ropici a v Konské jižně od Těšína. Byl také literárně činný. V Trenčíně vyšly r. 1654 Modlitby křesťanské od Jiříka Johannidesa, faráře ropického a koštěnského, v Žilině byl vytištěn r. 1667 jeho Dvojí spis (Clangor tubae a O posloupnosti učení evangelického i kněžstva jeho).

Kostel s farou v Konské byl odňat luteránům 21. března r. 1654, v Ropici 23. března. Byly odevzdány katolíkům.

Na hranickém panství byly v předbělohorské době farní kostely v Bělotině, v Nejdeku, ve Stríteži, v Partutovicích a v Jindřichově.

V úterý po neděli Sexagesima (osmá neděle před Velikonocemi) r. 1614 oženil se kněz *Ondřej Ostaša*, farář v Bělotině, s Kateřinou Huňkovou z Přerova, Mezi svědky byl kněz Vincencius, farář drahotušský.

Od r. 1616 byl farářem v Bělotině *Matouš Salzer*, který působil do r. 1612 v Jeseníku a v letech 1613—1616 v Odrách.

V Drahotuších uvádí se od r. 1609 jako farář kněz *Vincenc Čelka*. R. 1613 žaloval na Jana Solníka z bratrského zboru hranického, že o něm křivě roznáší, jako by jednoho času v neděli na kázání slova Božího při modlení o vrchnosti zle mluvil. K soudu zasedl Václav Mol z Modřelic, pán na Hranicích a hradě Kvasicích, u přítomnosti Jana Šmerhovského z Lidkovic a na Rouském u Kelče a Onše Vřesovského z Vřesovic, regenta panství prostějovského, v úterý před sv. Valentínem a usoudili, že Jan Solník toho, co o knězi Vincenciovi mluvil a jeho nedůvodnými řečmi pomlouval, žádnými svědky ukázati a provésti nemohl, a proto neměl a nebyl povinen kněz Vincenc na to Janu Solníkově odpovídat. Ale řečeno, aby Solník takových neodůvodněných řečí a hanění více se nedopouštěl.

V úterý po neděli Sexagesima r. 1614 byl kněz Vincenc, farář drahotušský, svědkem na svatbě bělotínského faráře Ondřeje Ostaši s Kateřinou Huňkovou v Přerově.

V úterý den sv. Lukáše evang. r. 1616 ženil se vraženský farář Jonáš Gerbirades s Kateřinou, dcerou hranického měšťana Kryštofa Lammla, a svědkem byl kněz Vincenc z Drahotuš. Téhož roku v úterý před sv. Kateřinou byl kněz Vincenc Čelka z Drahotuš svědkem na svatbě Kašpara Dobříckého, měšťana a městského písaře hranického, který byl náboženství evangelického podle konfese augšpurské.

R. 1619 v úterý po neděli Smrtné v přítomnosti kněze Vincence Čelky, faráře drahotušského, byla uzavřena smlouva drahotušských farníků z Drahotuš, Slavíče, Milenova, Klokočí, Lhotky, Veliké, Radíkova a Hrabůvky s mistrem Davidem Pozorem Vlachem z Hranic o stavbě nové drahotušské fary z pevného zdiva (Záhorská kronika XVII. 11).

Na jaře r. 1620 byl kněz Vincenc Čelka, správce církve drahotušské, na svatbě kněze Tobiáše Šumberského, církevního správce v Domaželicích u Přerova, se Zuzanou, dcerou nebožtíka kněze Jana Kapity, někdy správce církve soběchlebské u Dřevohostic.

Kněz Vincenc Čelka z Drahotuš uvádí se jako svědek ještě v úterý den sv. Pavla obrácení r. 1622 na svatbě kněze Jiříka Johannidesa Frýdeckého, církevního správce v Hranicích.

R. 1624 byl už také v Drahotuších katolický farář (Samuel Tuček, který se uvádí v únoru r. 1620 jako zámecký kaplan v Holešově).

Na drahotušském panství byl tehdy farní kostel ještě v Podhoří a v Jezernici. V úterý před sv. Janem r. 1617 prohlásili zástupci vesnic Jezernice, Podhoří, Uhřínova a Středolesí (dnes německého, a tenkrát

mluvil za obec Pavel Pál a Jan Jíra Holý) před drahotušským úřadem, že od starodávna kněze a faráře drahotušského do Jezernice k přísluhování slovem Božím a svátostmi brávali, ale že nyní ze společného usnesení a s dovolením vrchnosti do těchto dědin kněze sobě zjednali a tam ho chovati úmysl mají, proto děkují Drahotušským, že jim svého kněze od starodávna do týchž dědin propouštěli, a oznamují, že na další čas toho již od nich potřebovatí nebudou (Záhorská kronika XXI. 32).

Z tohoto záznamu je patrné, že fary v Podhoří a v Jezernici byly dlouho neobsazeny, a že do těchto farních vsí jezdíval kněz z Drahotuš. R. 1617 zjednaly si uvedené čtyři dědiny se svolením vrchnosti (Václava Mola z Modřelic) vlastního kněze. Byl jistě luterán, ale nevíme, jak se jmenoval.

Ze všeho, co jsme dosud uvedli, je patrné, že luterská církev na Moravě měla v předbělohorské době stejnou nouzi o schopné kněžstvo jako souvěká církev katolická. Proto se tak rychle střídali faráři v Hranicích, v Drahotuších i na obou panstvích po vesnicích, proto přicházeli kněží do Pobečví nejen z Moravy, ale také z Čech, ze Slezska, ba i ze Slovenska, proto někteří z nich neměli valné úrovně rozumové a mravní, potřebné k výkonu kněžského povolání. Zato jiní vynikli zase nad průměr svou literární činností a svou způsobilostí pro nejvyšší hodnosti v církevní luterské organizaci. Jako učitelé a kněží působili před Bílou horou v Pobečví rodilí Slováci, kteří se hlásili k luterství. Bylo to také vlivem prostředí, ze kterého vyšli. V druhé polovině 16. stol. přiklonila se část Slováků k Luterově reformaci. Do českých škol chodili studovat Slováci, kteří potom působili jako učitelé a kněží také ve své nové vlasti. Setkáváme se s nimi v Hranicích, v Lipníku, v Přerově, v Holešově a jinde. Vliv těchto Slováků na vývoj luterské církevní organizace na Moravě nebyl dosud zvážen.

Jiřík Johannides Frýdecký a Vincenc Čelka, poslední luterští faráři v Hranicích a v Drahotuších, vystupují ve dvoudílném historickém románu Češka Kramolíše »Za bouře a blesků« (r. 1931), ale oba jsou tam líčeni jako příslušníci Jednoty bratrské, a tím jsou postaveni do nesprávné dějinné souvislosti.

O luterské církevní organizaci na Moravě v předbělohorské době pojednal Dr. Ferd. Hrejsa v díle »Česká konfesse« (r. 1912) a Dr. František Hrubý v Českém časopisu historickém r. 1934, 1935 a 1938.

Bohumír Indra:

Bratrská rodina Kostků-Filonů v Hranicích.

Neobvyklá přízeň a náklonnost hranické vrchnosti k Jednotě přispěla značně k rozkvětu místní obce bratrské v druhé polovině 16. století. Už od dob pana Jana Kropáče byla zdejší obec Bratří velmi početná a rostla stále přílivem Bratří z jiných, hlavně severomoravských panství.

Bratří usazují se porůznu na předměstí, hustěji v okolí zboru, vystavěného u Veličky. Jsou to zejména silně rozvětvené rody Štem-

berských, Kostků, Tchořů, Zvěrků, s rodinami Kunčických, Tichých, Spěváčků, Smetanů, Chodníků, Slivků a Samků, ale četné členy a příznivce Bratří najdeme i ve městě mezi měšťany a drobné šlechtě místní. Koncem století zaujímají přední místo ve zboru urozené paní sestry Eliška a Maruše Pražmínky z Bílkova s paní Dorotou Vojskovnou z Bogdunčovic, jež Bratří a zbor štědře podporovaly.

Mezi rodinami, usedlými kol zboru u Veličky, těšil se v té době velké vážnosti rod Kostků. Spřízněn s rodinou správce hranického zboru Bratrem Preysem, dal sám Jednotě tři kněží, správce zborů.

Kostkové přišli do Hranic někdy v osmdesátých letech z Landškrounska. R. 1583 usadil se na předměstí soukeník Mikuláš Kostka, zakoupiv si grunt Jana Kakase nedaleko zboru u Veličky za 600 zl. Přivedl s sebou početnou rodinu a stařícké rodiče, kteří koupili menší purkrecht Vavřince Fulneckého těsně při zboru. Než stařícký Václav Kostka zemřel již příštího roku. O majetek po zemřelém učinila vdova Kateřina smlouvu s oběma svými syny, hranickým Mikulášem a Janem, usazeným v městě Žamberku. Veškerý statek nebožtíkův měl případností po její smrti Mikulášovi a jeho dětem v Hranicích. Žamberský Jan a jeho děti Mikuláš, Dorota a Václav vybytí hotovými penězi a spravedlností, již si měli ročně vybíratí z bývalého otcovského gruntu v Landškrouně.¹⁾

Ani dospělé děti Mikuláše Kostky v Hranicích nezůstaly dlouho v domě otcovském. Dcera Anna provdala se již r. 1587 ve středu před památkou sv. Pavla za tovaryše řemesla ševcovského Václava Šrámka a mladší Kateřina r. 1596 za Jana, pozůstalého syna po neb. Matušovi Štemberském.²⁾ Otec Mikuláš dal nevěstám náležitou vejpravu a přijal oba hranické zetě jako jiné své dítky do statku, vymínil si v něm toliko 100 zl. Krátce poté, někdy v letech 1597 až 1600 zemřel. Mikuláš Kostka zaujímal čelné místo mezi zdejšími soukeníky a už r. 1589 byl zvolen cechmistrem tohoto největšího hranického cechu.

Po otcově smrti provozoval řemeslo soukenické jen jeho syn Adam, ženatý od r. 1592 s Žofií, služebnicí urozené Sestry hranického zboru paní Elišky Pražmínky z Bílkova.³⁾ Seděl tehdy na chalupě svého děda Václava Kostky, která mu po smrti báby Kateřiny připadla. Otcovskou chalupu držela po smrti Mikulášově pozůstalá vdova s nejmladším synem Danielem.

Tento nejmladší syn Mikuláše Kostky věnoval se službě kněžské v Jednotě stejně jako starší jeho bratři Václav a Jan.

Nejstarší z nich, kněz Bratr Václav Kostka, připomíná se v Hranicích s otcem již r. 1584. Tehdy však nebyl ještě knězem. Oženiv se s Annou, neznámého jména, usadil se asi v Horních Dunajovicích. V pondělí po neděli Sexagesima r. 1596 zúčastnil se ještě s bratrem Janem a Adamem a otcem Mikulášem sestřiny svatby

¹⁾ Knihy D. I. list 323 a D. II. list 445. Zemský archiv v Brně. Knihy smluvčí A. 11. Archiv města Hranic.

²⁾ Knihy smluvčí B. 11, D. 14.

³⁾ ibidem, C. 16.

v Hranicích, koncem roku je však už nebožtíkem.⁴⁾ Vdova Anna s maličkou dcerkou Juditou provdala se už na jaře příštího roku za správce hranického zboru Br. Václava Preyse, který ji znal již ze zboru landškrounského.

K jednání o nevěstu přibral si Br. Preys z Hranic Jana Kunčického, Jana Kolářova a drahotušského písaře Matěje Sabina, a vyjel s nimi do Horních Dunajovic, kde vdova bydlela, 16. dubna 1597. Máme o tom vlastnoruční zápisky Preysovy v jeho kalendáři. Svatební veselí vykonáno tam 21. dubna, oddával Br. Jan Bojkovský. 26. dubna přivezl si Preys Annu již jako svoji manželku do Hranic i s jejím statečkem.⁵⁾ Vdova Václava Kostky stala se tak třetí ženou kněze Br. Preyse, správce hranického zboru. Malou dcerku nebožtíkovu přijal Preys ke svým třem dětem za vlastní. Anna dala pak svému druhému muži br. Václavu Preysovi ještě syna Eliáše, který se narodil v Hranicích dne 11. července 1598.

Judita Kostkova, pastorkyně kněze Br. Preyse provdala se r. 1616 v úterý před sv. Kateřinou za radního písaře a měšťana hranického Kašpara Dobříckého, evangelíka augšpurské konfese. Byla jeho první ženou. Kašpar připověděl ve svatebních smlouvách živit ji uměním svým literním a zavázal se, že jí nebude bránit v jejím náboženství. Judita prožila se svým manželem Kašparem mansfeldskou rebelií i smutnou dobu, kdy byl odsouzen k práci v železích při zámku. Dala mu dva syny, Václava a Jiříka. Zemřela v třicátých letech a Kašpar se ještě dvakrát oženil.⁶⁾

Kněz Bratr Jan Kostka byl druhorozeným synem Mikuláše Kostky. Již r. 1600 je správcem velkého zboru fulneckého, byv vysvěcen nedlouho předtím (po r. 1596). V úterý po první neděli po velikonocích r. 1600, t. j. 11. dubna ctíhodný kněz Bratr Jan Kostka, správce zboru fulneckého se oženil s Annou, dcerou Pavla Vyskočila z Veliké (u Hranic). Kromě několika měšťanů fulneckých a meziříčských byl svatbě ve Fulneku přítomen též správce meziříčského zboru Br. Jan Lanecius, známý pozdější biskup bratrský, z hranických měšťanů byli přítomni Adam Kostka, mladší bratr ženichův, Jan Kunčický, Mates Melč, Matis Kopřiva a Jan Samek, význační členové hranického zboru.⁷⁾ Bratr Jan Kostka byl do Fulneka dán snad po Br. Biskupovi. Nevíme, jak dlouho zde pobyl, neboť deset let nato je již správcem zboru ve Valčicích u Hrotovic. R. 1610

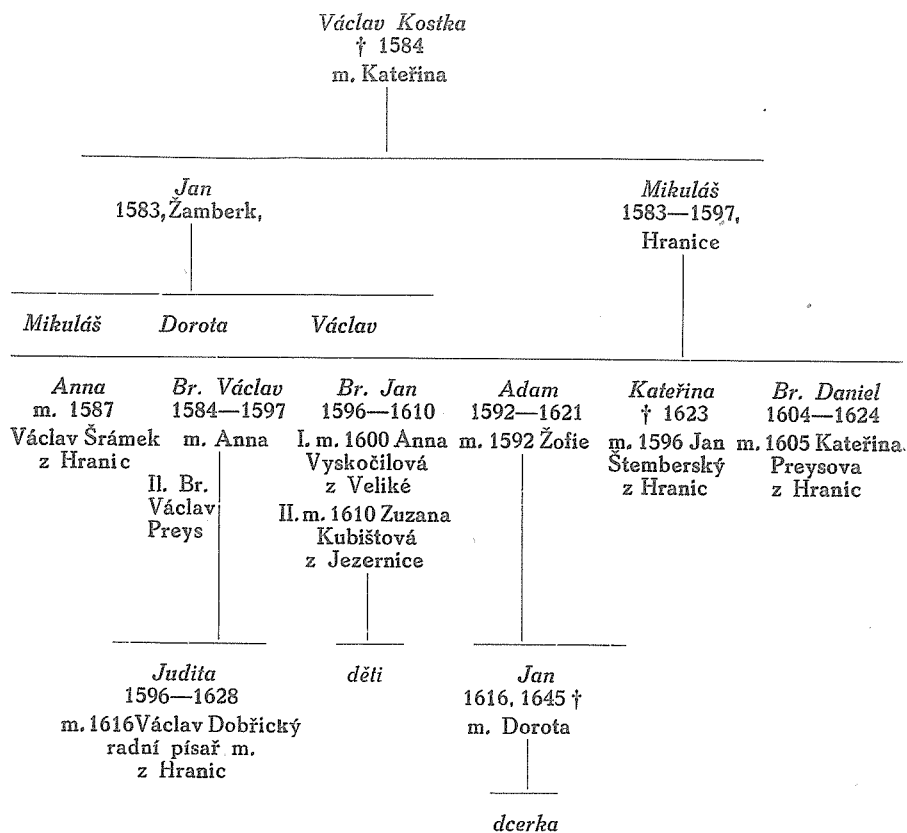
⁴⁾ V bratrském nekrologiu nenajdeme zápis o jeho smrti. Rovněž Br. Preys, který se oženil s pozůstalou vdovou, nenazývá Václava Bratrem. (Hrejsa zde ne cituje přesně.) To vše by mohlo svádět k pochybnostem o kněžství Václavově. Máme však věrohodnou zprávu ve svatební smlouvě jeho dcery Judity, pastorkyně Br. Preyse, v níž Judita je nazývána »dcerou po dobré paměti knězi Bratru Václavu Kostkovi«. Svatební smlouva, podepsaná otčímem za přítomnosti nevěstiny matky Anny, opsaná samým ženichem Kašparem Dobříckým, písařem, do knihy smluvčí, je jistě dostatečným důkazem, neuvádím proto jiné.

⁵⁾ Rkp. 743, f. 78 v, 81, 83. Zemský archiv.

⁶⁾ Viz Boh. Indra: Radní písaři města Hranic v letech 1550—1650, Z. k. XIX., 83 a d. Zpráva Praskova v ČMM 1894 je nepřesná. Br. Václav Kostka nebyl správcem v alečským.

⁷⁾ Zpráva dr. Ad. Turka, Kravaňsko VII., 111. Hrejsa, Ref. sborník VI. 30 ho ve Fulneku nezná.

v pondělí po Rozeslání apoštolů Páně žení se znovu v Hranicích se Zuzanou, dcerou neb. Jakuba Kubiště z Jezernice, schovankou hranického měšťana Žamberského.⁸⁾ Ve smlouvách vykazuje nevěstě rovný díl s jinými dítkami svými ve všem statku svém i ve všech svých knihách církevních a darovaných. Větší díl těchto knih získal po nebožtíku bratru Václavovi a zmiňuje se o nich již ve svatebních smlouvách r. 1600. První jeho manželství nebylo tedy bezdětné.

Přehled rodu Kostků - Filonů.

Více zpráv o něm nemáme, víme toliko ještě, že mu připadl po otcově smrti díl domku někdy Kakasovského, který pak nápadníci Bratra Jana Kostky vybírají ještě ve třicátých letech 17. století.⁹⁾

⁸⁾ Knihy smluvčí G. 13. O valečském zboru více dr. Fr. Hrubý, Mor. koresp. a akta II., 59 a 519, rovněž Vlast. sborník Mor. Krumlovska a Hrotovska 1925, str. 149.

⁹⁾ Sign. 57, s. 160. Archiv řím. katol. fary v Hranicích. Zprávy Levého, Přerovská česko-bratrská církev, str. 197 o Mikuláši, Janu a Václavu Kostkovi se našich Kostků netýkají. Br. Jan Kostka rovněž není totožný s Br. Janem Filonem, zřízeným na kněžství r. 1596 a zemřelým r. 1600, kterého uvádí bratrské nekrologium (Fiedler, Todtenbuch, 293).

Nejmladší ze všech, Daniel, je r. 1605 rovněž již knězem Bratří, správcem ivanovického zboru. Toho roku v úterý před sv. Janem Křtitelem se ctíhodný kněz Bratr Daniel Filon, správce zboru Páně v městěčku Evanovicích oženil v Hranicích s Kateřinou, mladíčkou dcerou správce zboru Páně v městě Hranicích, ctíhodného kněze Bratra Václava Preyse.¹⁰⁾ Kateřina, narozená 5. března 1589 z druhého manželství Preysova s Evou Sobelovou z Fulneka, byla tehdy jedinou dcerou Preysovou, neboť ostatní její sestry, Markéta a obě Alžběty záhy zemřely. Ženou Preysovou, jak už řečeno, byla Anna, vdova kněze Br. Václava Kostky, švagrová ženicha Br. Daniele Filona. Smlouvám byli přítomni se strany nevěstiny její otec a četní hraničtí měšťané, ženichovi svědčili především dvojctíhodný kněz Bratr Jan Kostka a Adam Kostka, jeho vlastní bratři, a kromě několika zdejších měšťanů také Václav Bakalářů z Evanovic a Martin Paternus ze Slavkova. Ženich vymínil si ve smlouvách toliko všechny knihy v jazyce latinském. Rovněž Preys vymínil si před Filonem, dcerou svou a ostatními dítkami všechny knihy své v jazyce latinském, jež měl a všechny klénotky na stříbře. Do své vůle ponechal si také zahradu od Jana Slivky a grunt koupený od Štefana Žibinského.

Další zprávu o Br. Danielu Kostkovi máme teprve z r. 1622. Olomoucké vrchní právo poslalo toho roku 6. října hranickému radnímu písaři, Kašparu Dobříckému, naučení, z něhož se dovídáme, že Bratr Daniel, tehdy správce zboru v dědině Drnovicích (u Vyškova), švagr Dobříckého, se natahoval na pozůstalost po nebožce Anně Preysové, někdejší manželce jeho bratra Václava Kostky. Vrchní právo však rozhodlo, že pozůstalost po nebožce Anně má připadnouti ženě Dobříckého Juditě, vlastní dceři nebožky Anny a Br. Václava Kostky.¹¹⁾ Daniel tedy nepochodil.

Dva roky nato připadl Br. Danielovi jako nejbližšímu nápadníku celý statek Štemberských v Hranicích po sestře Kateřině. Kateřina, vdova po Janu Štemberském, zemřela totiž r. 1623 i se svými dětmi na mor, řádící ve městě. Jediného syna Pavla, který odešel na vojnu a tím moru ušel, zabili prý někde u Hodonína, a proto měl se ujati statku Br. Daniel, bratr zemřelé vdovy. Daniel však psaním odvedl vše Kašparu Dobříckému. Nové poměry si vynutily jeho odchodu ze země. Pavel Štemberský, syn nebožky Kateřiny Kostkové se pak sice r. 1632 vrátil živ a zdráv do Hranic a Dobřícký mu statek v pořádku odvedl, po krátké době však odevzdal zase vše Dobříckému; dal si vyhotovit list o rodu a odešel opět do Uher.¹²⁾

Tehdy ovšem nežil už ani Adam Kostka, starší bratr Daniele Filona, který převzal po otci chalupu i řemeslo. Poslední zprávu o něm máme z konce r. 1621, zemřel nedlouho potom. Mezi předměšťany,

¹⁰⁾ Knihy smluvčí F. 16. O eivanovickém zboru viz Hrejsa, Ref. sborník VI., 29 a 35. Adam Kostka však nebyl knězem. Také na jiném místě uvedený kněz Řehoř Filo (ib. s. 64) nebyl příbuzným našeho Br. Daniele, který se psal Filon.

¹¹⁾ Prasek, Organísace práv magdeburských na sev. Moravě, 84. Zpráva otištěna i v Z. k. XX., 64. Manželka Br. Daniele nebyla však druhou dcerou Anny Kostkové, což vysvětlují výše.

¹²⁾ Sign. 57, s. 156.

zvláště Bratřími, požíval skutečné úcty. Grunt jeho ve válečných letech zpustl a byl později prodán.

Jediný syn Adamův, Jan Kostka, za rebelie už dospělý, nepřežil dobu bída a utrpení, která na město dolehla. Vdovu jeho Dorotu vzal si r. 1645 za ženu Matěj Keynar, který přijal i malou dcerku nebožtíka Jana Kostky za vlastní.¹³⁾

Jím také rod hranických Kostků vymřel.

Dr. M. Remeš:

August Emil Vogel.

Narodil se 3. srpna 1833 v Hranicích v domě čis. 121. Jeho otec Ignác byl lékárníkem, matka byla dcerou Josefa Strauba, měšťana v Mikulově. Dům číslo 121 je nynější dům Besedy na Žerotínově náměstí. Dr. B. Vybíral se dověděl, že před lety, když byla opravována Beseda, našel se v ní starý portál, o němž starí hraničtí občané tvrdili, že je to portál bývalé lékárny.

Mladý Vogel chodil do 4. třídy hlavní školy piaristů v Lipniku, 1846—1854 studoval na gymnasiu v Olomouci a Kroměříži, 1854 až 1859 na Josefinu ve Vídni. Jako provisorní nadlékař prodělal roku 1859 válku v Itálii, 1860 promovoval jako první doktor Josefina a téhož roku stal se asistentem přírodopisu na témže ústavu. Od r. 1864 až 1870 působil v různých vojenských nemocnicích, posléze byl bibliotekářem a adjunktem chemické laboratoře ve Vídni. Roku 1870 jmenován mimořádným profesorem botaniky a zoologie na německé technice v Praze, 1873 dostal titul řádného profesora. Roku 1878 stal se řádným profesorem farmakologie a farmakognosie na universitě ve Vídni. Od roku 1879 byl členem nejvyšší zdravotní rady. Děkanem lékařské fakulty zvolen opětovně, 1885 členem vídeňské akademie věd, 1887 rektorem university. Později se stal dvorním radou, předsedou nejvyšší zdravotní rady a povýšen i do šlechtického stavu s predikátem »rytíř z Fernheimu«. Zemřel dne 25. července 1909 ve věku 76 let ve své vile v Mazzonu u Bozenu.

Podotknouti třeba, že Wursbach ve svém díle »Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich« 1885, sv. 51, uvádí na str. 165. 9 »Vogl August, ein Naturforscher der Gegenwart«, a na str. 169. 15 »Vogl Emil ist ein zeitgenössischer Naturforscher«. Je to jedna a táž osoba.

Vogel uveřejnil řadu prací z oboru farmakologie a farmakognosie v publikacích vídeňské akademie věd i samostatně, mezi nimi učebnice farmakologie a farmakognosie.

Nás zajímá především jeho činnost botanická, týkající se Moravy. Již otec Ignác Vogel zabýval se botanikou. Schlosser se zmiňuje ve své květeně Moravy z r. 1843, že našel s p. lékárníkem Voglem na lukách nad Čaputovým dvorem u Hranic vzácný snědek pyrenejský (*Ornithogalum pyrenaicum* L.). Dnešní botanikové tento druh z Moravy neuvádějí.

¹³⁾ Knihy smluvčí N. 26.

A. E. Vogel začal pracovati v botanice záhy, neboť již v mladých letech uveřejnil řadu zpráv o moravské květeně ve Skofitzově časopise: »Österreichisches botanisches Wochenblatt«. Jsou to:

III. roč. 1853: Wanderungen durch das Teplitzer Thal bei Weisskirchen. (Zpráva o lázních a rostlinách, str. 147—148, 155—156, 161 až 163.)

Botanische Notizen aus Kremsier n. a. (str. 215, 262, 333, 374.)

IV. roč. 1854: Correspondenz (fenologické poznámky), str. 167, 168.

Flora von Olmütz, str. 244—246, 250—251, 258—259, 265—267, 274—276, 281—282, 289—291, 299—300, 306—308.

V. roč. 1855: *Erodium moschatum* Ait., eine für Mähren neue Pflanze, str. 13—14.

Ueber die Einschleppung des *Xanthium spinosum* nach Mähren, str. 401—404.

VI. roč. 1856: Flora von Weisskirchen, str. 211—213, 219—220, 229—230, 238—239, 244—246, 252—253, 260—261, 267—270, 276 až 277, 284—285, 291—292. Celkem 355 rodů, 757 druhů fauerozam.

VII. roč. 1857: Ausflug in die mährischen Hochkarpathen, str. 86—89.

Voglův starší bratr Julius, narozený 8. dubna 1831 v Hranicích byl generalmajorem (1885) a ženijním chefem 14. sboru.

Ing. Raymund Vymětal, Praha:

Život záhorských studentů čes. lipenské reálky na přelomu XIX. a XX. století.

Byla to výslednice několika heterogenních složek, zemitého rodu, jílovitého pole, hlubokých lesních hvozdů, klopotné roboty, vonného a zpěvného barokního kostelíčka, drsných a náhlých klimatických změn, tradiční úcty k učitelům a kněží, šumění jasanů a lip na návsi a na hřbitově, výhledů k poutí na ozářený Hostýn i ponurý Helštýn, zurčících potoků, dravého i zpěvného ptactva, rozvodněné Bečvy, pondělních trhů v městě a středečních jarmaků, vonných luk i pachu židovských kořalen a vetešníků, royalistů, zemanů a dvořáků, čistých bytů našich kvartýrských i snažšího života živnostníků, u nichž jsme bydleli, nedostižných vzorů lépe oblékaných a smělejších kluků lipenských a nakonec i způsobu života a umění našich profesorů.

To vše se brzy musilo srovnat v hlavičce jedenáctiletých studentů a uspořádat dříve ještě, než jsme začali se soukáním vědy. Zápis 16. září 1895 byla pohádka, dnes jako sen. Ráno jsem seděl s Lípeňákem Růžičkou — výborný hoch, rodiče byli zahradníky v hluchoněmém ústavě, čp. 511 — před námi 18letý, již vousatý tatík Pajdla z Kelče a zbrašovský Machanec. Pajdla byl vyučeným zámečníkem, 3. IV. 1894 pozbyl v práci celé levé paže, amputovali ji u ramene ve Vídni; propouštěcí vysvědčení měl německé z vekslu ve Fulneku, tož musel dělat přijímací zkoušku i z češtiny. Nové lavice svítily ze-

ným lakem, candidatus mortis připíchl arch, aby se nezmítal, rýsovacími hřebíčky. Profesor, vida to, přerušil diktát a povídá: »To se nesmí, to se nesmí.« Když však jednoruký Tonek ukázal na svou gumovou protězu, zakýval velkou hlavou, pohladil vous, vydal mlčenlivé mhm, mhm a odešel; výsledek byl výborný. Hůře bylo odpoledne se mnou. Měl jsem na certifikátu z náboženství sotvadostatečnou a musel jsem odpoledne ještě k přijímací zkoušce z náboženství, zatím co kluci se zařizovali v bytech, kupovali sešity anebo skotačili. Byt jsem měl u Šajchů (Ferda also) mezi židovskými hřbitovy v Zahradní 392, s tatínkem jsme obědvali v Národním; doma jsem zul boty a ku zbytku přijímací zkoušky do staré reálky jsem přiběhl bos. Slunko svítilo, nepozorovaně vrazil jsem nohy pod lavici; bylo nás ve třídě málo, z 98 snad jen tři nebo čtyři. Po zkoušce z náboženství jsem ruče vyrazil dveřmi a na náměstí povídám tatínkovi: »Moséte mi ešče kópit límec« a tatínek mi koupil gumový límec i kravatu.

Z toho soudného dne jsem měl strach, ač jindy jsem běhal vesele i za noci týnským lesem. A v Šajchově zahradě jsem prakticky hned prvního dne absolvoval Kneippovu kúru, která byla v tehdejších zněmčilých lipenských rodinách modou. Vše dopadlo dobře, stal jsem se rudimentistou.

I.

Za byt bez prádla na půl stravy platili tatínek prvním rokem u Šajchů, kde jsem bydlel sám, 7 zlatých a nějaký pytel bramborů, na druhém bytě až do kvinty u Žejdlíků ve Špitálské 614, proti katovně, kde jsme byli tři, 8 zl. Zaplatilo tedy 50 přespolních studentů po 80 zlatých lipenským okrouhle na 4.000 zl. již v prvním roce 1895/96. V kuchyni bylo klempířství a v pokoji do ulice spaly 3 domácí ženy, 3 studenti, vedle tovaryš, přezdívkem Franta Novotných, správně se jmenoval Josef Pauliš. Kolegové na postelích a já na slammíku na zemi: Francek Hradilů (1883—1919) ze Soběchleb 63, ve válce zcela oslepl a dostal padoucnici a Pepek Machanců ze Zbrašova 14, je účetním ve vojště (1881). Strava byla vydatná, káva přeslazená cukerínem, ovšem Brillat-Savarin by zde nebyl napsal svou Physiologie du goût. K večeri byl velký pecen bílého selského chleba, pravidlem suchý a půllitr čerstvé vody, někdy povídla (trnky), někdy tvaroh, zřídka maslo. Kdo bydlel sám a pohodlněji, platil 9—10 zl. Na celou stravu s prádlem se zpočátku platilo 13—14 zl., na periferii méně, v městě více. Počínaje kvintou, když jsme trochu povyrostli (1900), bylo půlstravné za 10—11 zl. a celé zaopatření za 17—18 zl.

Co nás stály drobnosti? Nejdražší učebnice, K. Metelkův Zeměpisný atlas 2 zl. 80 kr., Bartošova Skladba čes. jazyka 1 zl., Starého Aritmetika 1 zl. 35 kr., Pokorného přírodopis 1 zl. 25 kr., Čes. mluvnice 1 zl. 20 kr., něm. 60 kr., čes. čítanka 90 kr., zeměpis 70 kr., náb. 64 kr. a Jarolímkovy Měřické tvary 40 kr. Za disciplinární řád pro stř. školy Moravské Lipn. 1896, tiskem Hynka Hodana v Hodoníně, nákl. vlastním, 7 str. — končil karcery a datem v Brně dne 12. srpna 1873 — jsme platili 20 kr., za Čechův památník 1896, 42 str., 20 kr.; v roce 1900 se zlatky proměnily v koruny a krejčary v haléře, šestky v dvacetihaléře; kreslicí sloha stála 8 hal., sešit na (frc.) školní práci

12 hal., arch papíru 2 hal., tvrdý papír na rys 8 hal., sešit 20 hal., deskr. sešit 12 hal., obálka do kreslení 12 hal., popisovací pérko 2 hal., péro 4 hal., frankatura pohlednice r. 1898 2 kr., lístek do Budapešti (tekin-tetes uram Zvarník Gyúla, müegyetem hallgató) 1900 5 hal., poštovní poukázka do Maďarie 12 hal., 1902 pohled do Paříže 10 hal. (Flammarrion), lepenka 4 hal., školníkovi za psaní z Budapešti 2 hal., střevové struny a 16 nebo 18 hal., e 12—18 hal., g 20 hal., houslový struník a kobylka 48 hal., panímámě týdně na světlo 20 hal., houska neb rohlík v loubí 3 hal., v hostinci 4 hal., preclík 4 hal., pecen chleba 80 hal., koňská uzenka 2 hal., salám u Kvašky 1901 10 hal. (večeře), nouzový, frugální oběd 10 hal. (škvarky), kornout jahod 2 hal., hrušek 6 hal., na jarmaku porce kokosového ořechu 6 hal., sklenice lip. piva 5 a půl kr. — 12 hal., přerovského 14 hal., polévka v hostinci 10 hal., okurkový salát 16 hal., porce kachny 60 hal., osminka vína 12 hal. (v Tunelu), u Dvořáka 14 hal., (1 l za 96—112 hal.), kulečník 4 hal. a když jsme zlámali tágo nebo roztrhli sukno, i více (16 K). Taufr zašival 1902 sukno na kulečníku u Svobodů třem inkulpátům za 4 K 80 hal., načež jsme byli z besedy Lípy vyloučení navždy; jindy kulečník 8 a 10 hal., černé pivo v Jezernici 8 hal., 1900 cigareta drama 1 hal., dames 3 hal., doutník kraťas 5 hal., portoriko 7 hal., kuba 8 hal., viržinko 10 hal., britanika kouřil jen Bayer. 2 uzenky, pivo a šachovně na podpurném věnečku 1092 52 hal. Sem byl několika kolegům zakázán vstup a doba plesu moudře omezena do jedenácti hodin; to vyvolalo velkou revoluci, celá řada studentů se usnesla, že za tak ponižujících podmínek nepůjdou. Ale nebylo tak zle — zvítězila zvědavost, jaké to tam bude a mne vyslali, abych se tam nějak dostal zadem. Plesové šaty jsem si vypůjčil (za domácí úkol) od kol. Martina Skopala-Procházký z Tlumačova, šle od Tondy, bílé jelení rukavice od šlechtěného Ervína Pochobradského, za knoflíky jsem u Vítkové dal 132 hal. a tančil jsem ostošest; nakonec jsem tam seděl s profesorem franštiny do půl čtvrté do rána, za námi zavírali. Za půjčení šli jsem Tondovi koupil límec za 42 hal. 1900 jsem platil za byt, snídani a 2 týdenní obědy 20 K, týdně panímámě za prádlo 20 hal., za žehlení límce 3 hal., za pár manžet 6 hal., za praní a žehlení límce 4 hal., náprsenky 6 hal., za nové sklo do hodinek u Vyskočila 40 hal., pololetní školní plat 30 K, vstupné na maturitní věneček: osoba 2 K, rodina 5 K.

Hotové boty nám tatínci kupovali v loubí — kromě vysokých, které dovedněji a pevně za 6 zl. ušil Kunát v Osecké a pak Alžbětinské ulici 676, lépe než August francouzský úkol. Na chudé cajkové šatičky a na košile nám koupily maměnky u Jiříčků, u Honzů 75 za 3 zl., u plátenic Halmové, Duškové a Mojžíškové na jarmaku, ale šli je na dědině, protože městští krejčíři Martinec ve Špitálské 613, Rosipal v Osecké 348 a Groag 676 šli pro panstvo. V naší rodině plátno tkali tatínek (1839—1912) na vlastním stavu, prádlo šili maměnka (1843—1898), prozpěvujíc starodávné záhorské písničky, které jsem primitivně zapisoval notami a jež také později uveřejním. Sváteční šaty mi šil soběchlebský kostelník Klesnil 28, Polášek-Škrabal 51 a maturitní čamaru Kl. Hradil, studentův strýc z výměnky 63 (žije dosud na chalupě 58) a tak bylo i u jiných záhorských studentův.

Zbrašovský Machanec měl již 1896 od prof. Řezníka kondici u Pochobradských v Růžové ulici za 3 zl. měs., to bylo velké kapesné. Já dostával od Libora Prečana z Tršic 1900 za dvouhodinovou korepetici — bydlel na Osecké 332 u klempíře Pacáčka — 2 zl. a když za mnou přišel do bytu, stavěli jsme na posteli stojky; od Kamila Peška z Orlové (je plukovníkem) 5 K, od Mězla (byl generálem) 5 K.

Do studentského repertoáru byly zařazeny kromě rašení, tuhého studia, polních prací, literární, hudební a malířské soutěže, přednášek, šmír, vycházek, sportů, odběru spisů Jiráska, Třebízského, Vrchlického, Zvonu, Slovanského přehledu, Čecha, Shakespeara, Moliéra, Goetha, poutí, misíí a pohřbů, časopisu Jednoty matematiků a fysiků i spolky svépomocné a obranné: od kvinty do septimy jsme sbírali po 20—50 haléřích na album; z této akce dostala potom Ústřední Matice školská 200 K, pražský a brněnský Radhošť po 100 korunách; denáry jsme měli uloženy na knížce v Okresní záložně u pana ředitele Machance.

II.

Naše kvartýrské panímámy byly vesměs dobré a zajímavé, ať z jasného předměstí nebo z temné francouzské čtvrti či z židovského ghetta. V Souhradní, na Horecku a v Hranické ulici bydlelo málo studentů. Typické byly panny Jiříčkovy ve staré reálce 70, velké hnízdo bylo u Čuberků ve Špitálské 55, u Žejdlíků 614, u Sazovských v Loučské 226, u Vašínků 233 (tam měli nejhezčí lipenskou dívku Mařenku), v Helštýnské 173 u Bohatých, u Tyrajů 185, na pivovaře 156, v piaristické ulici 103 před klášterem u sokola a slečen Konečných, (lipenský regál, srovnaný se silnicí a mostem); v Osecké 305 u Jeltze (Perigl Arena) bydleli suplenti, v Hrnčířské 281 u školníka Richtra a ve staré reálce profesori, v Růžové 266 u Venclíků, Zbruzů a Kolibábe, v soudní (Nerudově) 86 u Zdurky, v Mlýnské 244 u Machanců, v Bohuslávské 260 u slečen Sajdlových (pěly na pohřbech), vedle v parku 259 u kloboučníka Žurka, ve Hvězdni u Večeřů (zavalila ho studna v Jezernici), na náměstí 4 u ševce Engelberta Landsmanna (dostal od ženy potěhem po zádech v hospodě u Dvořáka 46), u plátenic Laboňky (8) a Mojžíškové (9), v loubí 92 u modistek Žákových, u Brožkové č. 16, u babky Majzlové 44.

Německých studentů nebylo po městě ani vidět, bylo jich málo (28). Za to mohutný proud našich studentů se valil z ulice Hrnčířské, která se i jinak proslavila katastrofálním požárem, kdy v sobotu 17. X. 1896 vyhořelo na 40 objektů, počínaje Ertlovou chalupou 293. Uhořely 2 drobné Teryšovy děti, Jakuba Rippera přidušeného křísili u hřbitovni zdi, klec s kanárem hledali četníci až v Týně u Janáčků 116. I číslo 282, kde bydlel primus Zvědělík se smutně proslavilo (arceur a schola). Starší studentí bydleli na rohu 272 u klempíře Galaše, neohrožený Bedřich P. nabil o Dušičkách na hřbitově čepičářovu synu ze židovské ulice 7 (607 Grohmannovi) solemnem inflixit alapam, dále u Horáčkové 459, u Konopčíků, u Symerských, u Konečných 420, u Krajců, v Makovičkově sodovkárně 421. V šancích, nám. 16 vedle Špicovy kořalny vyvářela studentům obědy tetina Kokšová; lezlo se k ní po dřevěných schůdkách, přestěhovala se do přízemí staré reálky

70, ale když nesla polévku ve kbelíku z Modré Hvězdy, přistihla ji vrchnost in flagranti a vyvářka byla zadána babce Svobodové. V zámku 357 (Ferdinand princeps a Dietrichstein) byly sice prostorné byty a zdarma, ale ne pro studenty. Školský spolek se tam již 1894 ucházel o učebny pro českou reálku, ale správa odmítla, jen dole u Kakšů bydlel student s kolem.

Zpočátku nebylo ovšem kvartýrských mnoho, protože 15—20% bylo žáků domácích a ještě více (25%) těch, kteří s krajcem chleba a lahví mléka denně šlapali do reálky z venkova, čekající na zapraženou polévku až navečer; jeden docházel až z 9 kilometrů vzdálených Drahotuš. Ti se ovšem studentského života v městečku nezúčastnili. Divoká byla četa tažného ptactva (přespólních) z Týna; vodil je soběchlebský Symerský, bydlící u tety Dostalíkové 109, Gaďourek a Doležel 14, s nimi svorně Janáček 116, Kalman 69, Gagašik 18 a Ryška 21 (oba poslední chodili do německé); byli mrštní, uměli běhat po lukách, březích Bečvy a Prostředním mlýnem 1, 44 a 59 Familie Scholz jako ohaři a po třešních šplhat jako veverky. Tetka Talka 41 si na ně často stěžovala. Týnu se tehdy říkalo malá Vídeň, bývalo zde o prázdninách až 80 německých rodin! Týnští měli jednu nespornou výhodu z jara, když hrozila krutá písemka z deskriptivy neb matematiky, že mohli zůstat doma — Bečva byla rozvodněná a zaplavila most; překážka byla nepřekonatelná, vis major. Mívali ovšem čistší obuv než chlápci z Loučky a Bohuslávky (říkali jsme z Blatoslávek), ti musili do města dorazit o 10 minut dříve, aby mohli před reálkou rádně očistit obuv, protože u vrat hlídal zuřivý Roland.

Kapitola našich panímámin a tetin je nejzajímavější, ale zcela zkrácená.

III.

Viditelná znamení. Kdo holdovali literatuře, měli kromě tašky či satora a rýsovacího prkna či kreslicí slohy a příloženého pravítka ještě balík sešitů, slovníků a knih, kdo muzice, chodili s houslema (Hlobil z Tupca je míval schované ve vrbě), violou a lesním rohem, mistrem ve fotografii, ve hře na housle, piano, klarinet, čelo a varhany byl Bohatý, perlektně německy uměl Oehl a Galaš, básníkem byl bezuchovský Kocian (Vrejt, 1882—1935, pseudonym z německého Freiheit), škamna ho tlačila, měl školy dost. Záhoráci byli urostlí a sukovití; byly tu i význačné postavy i špitál: kluci koktaví, zajíkáví, nedořeční, šeplaví, breptaví i patlaví, křivohubí, skřítcí a hluší (Klír jim říkal šmodrchové). Mohutnou bradu měl ministrant Beneš (přezviskem uražený derviš), bez levé paže s gumovou protézou a s pěkným knírkem byl kelečský Pajdla a malíř nad malíře. Vadné oko měl Vymětalík ze Lhoty, ustřelený ukazováček (pytlačína) Jančík z Horních Nětčic 22, rybí oko a holinky ovážené motouzem Inoc Solařů ze Sovadiny 4, dalekozraký byl Lipeňák Fitz, krátkozraký Valach, Závada, gratulanti byli Brzobohatý a Zavadilek, pomenší byli oba Machancové, sražený Vladimír, nápadně drobný byl osecký Hás, soběchlebský Hradil, lhotský Konečný (Hebe), Kunát a krátkozraký fojtův synek Bayer, človíček velmi společenský, jemný a milý. Klír mu radil: »Až dorostete, přijďte.« Nápadně rusovlasý Čoček, černý Hanáček. Když 1900 na

Zurkáv sál 75 zavítala Šumova šmíra, chodil jsem do divadla přes zakaz pilně denně zadem, chtěje vyzkoušet Voborníkovu thesi, že nejvyšším stupněm básnické tvorby je drama (Voborník sám napsal tři dramata, která ovšem, kromě Knížete Václava, neuzřela světla světa), hrál jsem v Raupachově Mlynáři a jeho dítěti, pomahal jsem v Preissově Gazdině robě (bylo 13 osob), v Stroupežnického Paní mincmistrové pomahal Frant. Žurek (účinkoval v Havlíčkovi).

Když začly 1901 taneční hodiny, jež zavedl elegantní prof. Franta, rozdělila se sexta na dva tábory (plus a minus). Učil Polák Strzygowski (bez cylindru a jelenic ani rány), chodili jen kluci zámožnější. — Prosze pana, pan od pana na dva pana odstępicz. — Koncem ledna býval v pivovaře 156 věneček podpůrného spolku stud., jindy jsme se složili na domácí čaj, do srdcí se nepozorovaně vkrádala láska. Mluvílo se o dívčím dorostu: Brožkova, Ehrlíška, Foltýnova, Bürgmajstrový, Kuželova, Kytkova, Morgenšternka, Navratovičova, Pochobradských, Rychlíčky, Sajdlovy, Šimkovy, Karešova, Vašinkova; po plesu jsme jim psali pozdravy a omluvy: »Jasnohlíci slečně Viktorce Foltýnové, L.: »odpusťte, zaspal jsem schůzky«, ale zamilovaně jsme psali o Vánocích i kolegům: »A un ami amoureux MSP.«

Rodičovských sdružení tehdy nebylo a naši starostliví a udření tatínci si ani netroufali obtěžovat dotazy. Tak se stalo, že náš tatínek byli v ředitelně pouze při prvním zápisu a od těch dob nikdy. Koncem sexty přicházeli sem bodří a přímí Záhoráci Symerský a kapelník Konečný ze Lhoty, dobří advokáti svých synů. Voborník se dvorně točil, když přišla urostlá máti Oehlova. I její syn byl krasavec (Antinous, Adonis), těla dokonale a souměrně soustruhovaného, společenské výchovy dle Knigga a zářivého sex-appealu, hedvábná košile a s významáním. Nepletl se mezi chudé studenty, ale neurážel, ani neodmítal.

IV.

Církevnímu zpěvu a hudbě se věnovala celá reálka. Zvláště mistrné paže měl dirigent z chluchoněmého ústavu Felix Hlobil (z Dolního Újezda 24 (18./XI. 1876—3./7. 1926), znalec všech hudebních nástrojů, componista famosus jemného sluchu a svaté trpělivosti — ale co bylo pro básnický založeného Hlobila martyriem: když složení produkci hnáno do grotsky a když zpívat muselo bez milostí vše, co nohy mělo, i hluší. Tak jeden narozuměl ani notě a přece dle rozkazu správně zpíval v Cantate dei. A takových bylo více, kteří jen hýbali povinně pusou. V roce 1899 měli jsme už studentský kvintet: Hanáček, Egíde, Pařízek, Machanec a Zatloukal z Věrovan. Kdo neuměl na kornu neb na basu, musel se za hodinu snadno a rychle naučit u kapelníka Bouchala nebo u Vašíčka.

Po tuhé práci bylo pěstění cizích jazyků (angličtina, polština, ruština, italtina, latina, maďarština, srbština, esperanto), v kvartě jsem založil knihovničku o 80 svazcích a rozpůjčoval, v sextě přeložil z franštiny objemný román AU DELA Ze záhrobí, v kvintě u Zdurky v Žalární ul. 86 s Humplíkem po nocích hektografoval časopis Slovo; někteří si zahráli taročky (Buryánek, Humplík, Kocián, Machanec, Zapletal); virtuosem na piano byl Michna (1882—1914, hrál kulečník i ša-

chy, zapadl v Americe ad popinas); cigarety zuřivě kouřili Kalman a Růžička, »virzinkach Venských a Kálešch« (dle soudobé výslovnosti). Ti byli i s Kunátem, Buchalem, Oehlem a loučskými ajznboňáky (Janásek, Machač, dva Strzínci hádali se na železničním přejezdu o jablko a zastavili krakovský rychlík) odkázání ad domum castigatoriam.

Nejen slovem božím živ je člověk: ale i hospůdky byly a bylo jich více než dnes. Právováreční měšťané (zněmčili) měli pivovar v Nadsklepí (nyní studení bratři a Orbis) a na náměstí zájezdny hostinec čp. 13; v Tunelu 12 vešel Kučera, Dvořák a Stádník; v Osecké 347 u Zl. křížku Svoboda; v státním hřebčinci 321 (dř. panském šenku) Kohout; na národním domě, nám. 44 vařila paní Olga Würthová a sokol Kalina; na nám. 46 Kokeš (zrušeno); na nám. 75 Metod Křížan; v loubí 41 žid Lax (dnes městská čítárna); v židovni 34 Popelka (dnes Kelnar); v Hranické u slunce 210 Matoušek; 199 u beránka Göttinger; u zl. koruny 194 Kunděra. Rolníci ze Záhoří (týnští nám přezdívali Habánů, soběchlebští hornotýjezdským a bystřičanům Valaši) zajížděli k modré hvězdě 24, Hanáci Oseckou 337 ke zrušenému jelenu (Emanuel slovo boží Brief); spodina do Špicrových (nám. 15) a Ritterových kořalen (loubí 5). Němci chodili na víno k Bergrovi (Weinhaus č. I.). Za Bečvou k Podhůře, za větrem a v lagunách byl »bódhaus«, v Týně 120 Nový svět a na Veselíčku Lapač.

Lipenští renegáti nás honili z náměstí holemi a nadávkami Sauböhmi a loučské z města kamením; zato oplátkou dostali z praků a byli plkoši a strakoši. Nebyli bychom ani kluky, kdybychom neměli více přezdívek: ašant, bambula, clown, červený precipitát, džingischán, epes ráres, franta bum, frkala, had, holoubek, hyena, humulus lupullus, hlavoň, chameleon, klanica, koherlerl, korbel, kuon radí (ze staročes.), křeček sakra, lapka, lata, mahabhárata, mrož, mrtvola, nohavica, obliza, obrštek, ochechule, pagoda, polichinel, popelník, popokatepetl, prorok, ptáčník, pařil, piššvor, ras, řimbaba, šakal, šarháněk, šmodrcha, šus, švidroň, taras bulba, tančmajstr, tartuffe, uražený derviš, vařbuchta, zajíc, zástěrka, zvonář, žralok a j.

V.

Veselo a rušno bývalo o lipenském jarmaku, zpestřeném návštěvou dívek, které zpívaly o mordech a nešťastné lásce. Často se strhla mezi babami vařečková řež, kterou krotil policajt Drottner. Německý ráz městečka hájil bubnem: »Es wird bekanntgegeben, dass es hat sich na Bečviskách eine Gans verloren.« Když se s Lipníkem 16. XII. 1900 loučila Šumova šmíra a hrdinný tenor Vejпустek v Lumpacivagabundu, přišli všichni lipenští flamendři a muzikanti, jak říkala má domáci, podívat se na sebe: dva Benešové, Černý, Čuberka, Fárek, Horák, Hradílek, Hudlík, Jakubčík, Konečný, Kratochvíl, Kučera, kominík, sokol a všudybyl Kupka, Provazník, Raškolt, Řehulka, Složil, Tauber, Vaculík, Váleček, Vetešník a Žur.

Když do Lipníka s brněnskými a bučovickými sokoly zavítal kapelník Kmoch, byl jsem mu neustále v patách (chodili jsme se Zvědělíkem večerama cvičit do sokola), nespali jsme tři noci a podnikli

jsem s nimi důkladný topografický průzkum okolních dědin: Jezer-nice, Loučka, Bohoslávky, Týn a v Oseku to skončilo na kuželkách (lusu pyramidum).

Na naší realce byl školníkem Richter a na německé Čech (Jo-hann Böhm), prvními řediteli německé truceálky byli ultraněmci Th. Dr. Anton Viktor Bouchal a Adolf Oborný. Jako česká matiční reálka, na niž se archy sbíralo po Záhoří. V Soběchlebích i Hor. Nětčicích, již v roce 1894, Klvaňa a Skála po 20 zl., můj tatínek upsali 10 zl., tak i německá komunální truceálka, byly v prvních školních zprávách označeny jako pokračování Patlochovy reálky piaristické, založené po Bílé Hoře, 28. října 1634 P. Joannem a sancta Thecla, ordinis piarum scholarum. Která z nich byla ta pravá?

Copyright by Záhorská kronika. Výňatek z autorovy monografie k 50letému jubileu založení české reálky v Lipniku nad Bečvou. Patisk zakázán.

Drobné zprávy.

Matěj, rodem z Tovačova, kněz a správce zboru Kristova v Bystřici nad Pern-štýnem, připomíná se v padesátých letech 16. věku. Byl to bratrský kněz. Bratři se připomínají v Bystřici již koncem 15. stol. R. 1493 v pondělí po sv. Kedrutě pro-dal Marek půl lánu role »Janovi pikhartovi« za 10 kop. R. 1545 poroučela Marke-ta z Rosičky »do zboru bratřím do Bystřice aby dáno bylo 10 kop mišenských«. R. 1560 poroučel ve svém kšaftě Havel Kord »na to stavení zboru 5 kop«. R. 1553 jmenuje se v Bystřici ulice pikartská, zbor a Matěj, rodem z Tovačova, kněz a správce zboru Kristova v Bystřici. R. 1557 koupil kněz Matěj od Vondry Kopřivy a Jana Skalova grunty jejich v Bystřici, ale již po roce prodal jeden grunt Perka-roví z Perku, pernstýnskému úředníku. V té době měla Bystřice a Tovačov stejnou vichnost (Vojtěcha z Pernštýna). F. Z.

Pentlík je bývalá ozdoba hlavy neboli věnec hanácké nevěsty. O starobylosti tohoto názvu i ozdoby svědčí ortel vrchního práva v Olomouci, daný 23. srpna r. 1599 a poslaný do Příkazu u Olomouce tamnímu fojtu a starším. R. 1598 vznikl spor o pentlík mezi Havlem písařem z Příkazu a Pavlem Šmídem. Právo v Příka-zích nevědělo si rady a proto se obrátilo na vrchní právo v Olomouci o naučení a ortel ve sporné věci. Zalobcem byl Havel písař, obžalovaný Pavel Šmíd. Poně-vadž Havel písař ničím nedokázal, kdo sporný pentlík vzal nebo udělati dcerce své dal, a Pavel Šmíd náležitě prokázal, že pentlík podle jiných věcí z příbytku jeho strýce přišel, nebyl podle ortelu povinen Pavel Šmíd Havlu písaři nebo man-želce jeho nějaký odpros napravení činiti, ale se toho všeho osvobodil a prázdná učinil. Ale o věci jednalo vrchní právo v Olomouci ještě v listopadu r. 1600. Ozdo-bu hlavy záhorské nevěsty popsala už Záhorská kronika (XII. 2. 35. 47). F. Z.

Vysoká návštěva v Hranicích r. 1637. Dovídáme se o ní ze zprávy, dané a psané na hradě Mikulově dne 10. srpna r. 1637. Původcem zprávy byl Maxmilián kníže z Dietrichšteina na Mikulově, hejtman markrabství Moravského, kterému patřilo v Pobečví panství Lipník a Hranice. V srpnu toho roku projížděla Mora-vou arcivévodkyně Cecilie Renata, sestra císaře Ferdinanda III., nevěsta polského krále Vladislava. Vyjela z Vídně. Cesta Moravou byla rozdělena na úseky, kde se podávala snídaně a večeře. Večeřela arcivévodkyně v Mikulově, snídala v Židlo-chovicích, na večeři byla v Brně. Celý den trvala cesta z Brna do Vyškova a po-tom z Vyškova do Kroměříže. Do Přerova přijela arcivévodkyně k snídání, do Hranic na večeři, potom snídala v Novém Jičíně a večeřela ve Slezské Ostravě. V Hranicích nocovala na zámku. F. Z.

Mýto v Hustopečích nad Bečvou r. 1628. Hustopeče měla tehdy Anna ze Že-rotína, rozená Hofmanka z Grynichlu a ze Střechova, vdova po Vilémovi Fridri-chovi ze Žerotína. Nové zemské zřízení z r. 1628 zakázalo zřizovati nová mýta a cía nebo stará zvyšovat bez zeměpanského svolení. Při této příležitosti dal kardi-nál Dietrichstein sestavit seznam soukromých mýt na Moravě, datovaný v Miku-

lově 23. října r. 1628. Podle tohoto soupisu měla paní Anna ze Žerotína, rozená Hofmanová, mýto v Hustopečích nad Bečvou, ale neměla na toto mýto výsadu. Ale tvrdila, že toto mýto bylo povoleno od moravských stavů r. 1580 a bylo vlo-ženo do zemských desk. Podle uvedeného soupisu byla mýta na panství Lipník a Hranice, která patřila kardinálovi. Na mýto v Přerově předložil Karel starší ze Žerotína potvrzení císaře Ferdinanda, dané ve Vídni r. 1561. Město Hranice měly mýto, potvrzené od českého krále Jiříka z Poděbrad r. 1464. R. 1628 patřilo mýto kardinálovi. Také Tovačov měl mýto od krále Jiříka z Poděbrad, udělené v Olomouci r. 1464. F. Z.

Antonín Svěrák, ředitel škol v. v. v Kelči zemřel ve věku 79 let 31. prosince 1938. Narodil se dne 4. června 1860 ve Švábově, na Českomoravské vysočině — u Jihlavy. Studoval na vyšší realce v Telči a 4. ročník českého učitelského ústavu v Brně. Po matuře byl jmenován vyučitelem v Třešti (do r. 1886). Odtud dostal se za učitele na šestitřídní obecnou školu v Kelči, kteráž stala se mu druhým do-movem. Dal podnět ku zřízení měšťanské školy chlapecké v Kelči. Místo ředitel-ské však na této škole nedostal a působil pak 10 let v Krásně. Až po převratu dosáhl místa ředitelského v Kelči. Založil v Kelči hospodářský, štěpařský a včelařský spolek. Založil a také svědomitě vedl po řadu let kelečskou obecní kro-niku. Společně s Arnoštem Dadákem založil »Kutací družstvo« v Hustopečích n. B., které však pro nedostatek financí v krátké době zaniklo. Se zálibou zabýval se geologií a archeologií. Byl čestným členem včelařského spolku v Kelči, čestným členem přírodovědeckého spolku v Brně a čestným občanem města Kelče a j. — 2. ledna 1939 pohřben byl v Kelči. Po řadu let přispíval články do Záhorské kro-niky. Z původních místních pramenů čerpal látku pro sepsání dějin města Kelče, jež jako místní kronikář vepsal do pamětní knihy města Kelče. Vzpomínáme jeho pilné a svědomité práce učitelské, kulturní a osvětové. Antonín Fröhlich.

Městské knihy hranické, uloupené Švédy. Ve svém článku o Švédech v Hra-nicích (viz Z. K. XX., 43) citoval jsem paměť hranických měšťanů Šatánka a Ko-láře, zapsanou v předměstských registrech, t. zv. Čtvrtých knihách městských, kniha D II., fol. 743, dle které byla tato rejstra (knihy D I. a D II.) vzata z domu radního Švédy, r. 1647 vrácena z Olomouce. Při prohlídce městských register, uložených dnes v zem. archivu v Brně, našel jsem podobný zápis i v purkrechtních registrech městských, ale cennější. »1647 tyto rejstra městský sú vyplaceny z města Olomouce, nebo byly vzaty z domu radního od lidu švédského od Kiniksmarka. Pán Bůh rač dát, aby se to více nestalo.« Zpráva opět pochází od Tomáše Šatánka a Martina Koláře »sousedů města Hranic«. Spatně čitelný zápis je níže přepsán mladší rukou s datem »Renovatum dne 23. januari 1719« (knihy CMII. list 891). Zápis potvrzuje, že Švédové vzali v Hranicích knih více. Z městských knih byla to nová městská i předměstská registra, knihy CMI., CMII. a DI. a DII., uložená dnes vesměs v zem. archivu v Brně. Všechny tyto velké folianty byly v té době nově založené, jen s hlavičkami domů, tedy skoro čisté. Zápis opravuje také mojí do-mněnku, že knihy vzali Švédi r. 1646 za Wittenberga a naopak potvrzuje dobytí Hranic Königsmarkem r. 1645. K článku ještě dodávám, že Wittenberg ležel v Hra-nicích už 27. října 1646, kdy odtud jako svého hauptquartiru posílá ochranný list městu Novému Jičínu. Boh. Indra.

Náhrobek Jana Petřvaldského v Drahotuších. Smrt Hanuše Petřvaldského v Drahotuších r. 1540 zaznamenal kromě Paprockého (viz Z. k. XXI., 30) také tehdejší městský písař drahotušský, předchůdce známého písaře Jana Podolského. Zápis, jak jej r. 1683 opsal od své kroniky radní písař Konorza, zní: L. P. 1540 pan Jan Petřvaldský Uoseckel(!) umřel a zde v tomto kostele našem poctivě pochován, to bylo v úterý po Proměnění Pana Krista na hoře Tábor. (225 A.) Boh. Indra.

Slovutný panoše Štěpán z Popelova, purkrabí na Hranicích. Ctibor z Cimburka a z Tovačova prodal r. 1476 hrad Drahotuš s městečkem a všemi vesnicemi panu Albrechtovi Kostkovi z Postupic. Z prodeje vyloučil pustou ves Popelov (v ka-tastru Loučky) a pole Strulevské, ležící při potoku Veličce u města Hranic. Ve smlouvě se připomíná, že to pole již drží a věčně bude držeti špitál hranický. Ctibor je prý sám koupil a dal k dědictví a svobodě Štěpánovi, služebníku svému (více Z. k. XVII., 114). Obě tyto výminky vysvětluje nám jiný, neznámý list pana Ctibora, daný na hradě Drahotuši v pondělí před Božím Tělem Hodem roku 1469, v němž pán zboží drahotušského oznamuje, že »jakož slovutný panoše Štěpán z Po-

pelova, purkrabí můj hranický, k mé potřebě dal jest lidem za mě peníze své v potřebě mě, na tu sumu koupil jest ode mne roli mou vlastní, jménem Strulovskou, kteráž leží mezi jinými rolema proti městu Hranicím na panství mém drahotušském v svých mezích, za 20 kop grosi stříbrných, které hotově od něho vzal. Roku 1476 panoše Stěpán z Popelova pravděpodobně již nežil, odkázav roli Strulovskou na špitál.
Boh. Indra.

Kdy zemřely manželky Zdenka Žampacha z Potenštejna na Hranicích? Pan Jan Jeřich z Kunovic a na Ostrově postoupil dne 6. listopadu r. 1600 hranické a drahotušské panství panu Zdenkovi Žampachovi z Potenštejna. Manželkou Žampachovou byla sestra Jeřichova, paní Anna Marie z Kunovic. Nevěděli jsme dosud, kdy tato paní zemřela. Už r. 1604 je manželkou Žampachovou paní Kateřina z Gutenštejna, jejíž iniciály nese i zámecká korouhvička. (Boh. Indra: Nápís na korouhvičce hran. zámku, Z. k. XVIII. 62.) Tyto nejasnosti nám nyní osvětlují zprávy Br. Preyse, správce hranického zboru, z nichž se dovidáme, že paní Anna Marie z Kunovic zemřela 5. června 1602 v Opavě, na zpáteční cestě od jakési vody svatě ze Slezska. »Ačkoli razeno, bráněno bylo i od pána i od jiných, aby tam nejzdíla, uposlechnouti žádného nechtěla.« Z těchto zápisků dovidáme se také rok smrti druhé ženy Žampachovy, paní Kateřiny z Gutenštejna, pochované v býv. farním kostele hranickém, kterou vítali Drahotuští jako svou novou paní v úterý den sv. Fabiána a Šebestiána r. 1604. Paní Kateřina hraběnka z Gutenštejna zemřela na hranickém zámku dne 21. prosince 1607 na zimnici morní, mezi 18. a 19. hodinou na celém orloji. Žampach nezachoval ani u Hranických dobrou pamět po sobě. Je známo, jak vycházel s Drahotušskými (Boh. Indra: Zdeněk Žampach a Drahotuští, Z. k. XVI. 105 a d.). Hraničtí museli být zproštěni poddanosti hrozného pána a postaveni přímo pod moc a ochranu moravských stavů.
Boh. Indra.

Vysvědčení cikánské z r. 1612. S cikány měli již naši předkové velké starosti, neboť jako dnes, i v té době živili se hlavně žebrotou a krádeží. Zemské sněmy moravské vypovídaly je ze země, cikáni byli vyváženi až na hranice, nic však nepomáhalo, stále se vraceli. Sám Karel st. z Žerotína jako zemský hejtmán vybízel důtklivě r. 1610 stavy, aby netrpěli cikány na svých statcích, ale dali je pochyťati a vsadit do vězení. Proti takovému nebezpečí pojišťovaly se tlupy vysvědčeními o dobrém chování, která si vyprošovali od obcí, v nichž leželi. Otiskujeme takové jistě zajímavé vysvědčení, vydané cikánům r. 1612 obcí Drahotušskou: My purkmistr a rada města Drahotouše oznamujeme tímto listem, že jsme žádáni od Otty Hendrycha, nejvyššího czygána, kterýž s svou rotou u nás v Drahotouši s povolením vrchnosti naší přes dvě noci ležel, abychom jim, jak se u nás v tom ležení chovali, vysvědčení pod pečeti naší městskou vydali. K jejichž žádosti tak jsme učinili a o nich to vysvědčujeme, že jsme od žádného souseda a obyvatele našeho Drahotuského, buď z těch, u nichž leželi, ani od jiných žádné žaloby a stížnosti na ně, aby se komu od nich jaká škoda stala, neslyšeli, než že se pokojně chovali, na tom přestávajice, co jim kdo z své dobré vůle učinil a dal. Tomu na svědomí pro lepší jistotu pečeti naší městskou s naším vědomím dobrovolně přitisknouti jsme dali. Datum v Drahotouši v pátek po Ste Lucii leta 1612. Nebyli by to však cikáni, aby přesto nenapálili své hostitele. Už v sobotu po odjezdu cikánů přišel soused Jira Stúnka, u něhož leželi, na krádež, jak prozrazuje přípisek městského písaře v rejstrech.
Boh. Indra.

Vzpomínka na dra Františka Brzobohatého. Ve škole v Týně přednášel před světovou válkou p. profesor, pozdější ředitel realky v Lipníku, Rudolf Kout. Než se sešlo obecní stál jsem s drem Fr. Brzobohatým před mapou Pobečví a Záhoří, který ukazoval na mapě: Tam máte Soběchleby, měli vždy chleba pro sebe, vedle Radotín svědčí, že měli z toho trochu radosti. Pod Pavlovicemi Radslavice, rádi slavili obyčje národní. Za Bečvou jsou Radvanice, tam se radovali a byli veselí — proto blízko Veselíčko, až se dali do skoku — Skoky obec nad Dolním Újezdem.
Dr. Fr. Příkryl.

Za vydávání a redakci odpovídá Antonín Fröhlich v Dol. Újezdě.
 Tiskem knihtiskárny Jar. Strojil v Přerově.

Od Vydavatelského odboru ÚSJU v Brně, Dvořákova: Sborník nejužívanějších národohospodářských a obchodních pojmů. Uspořádal Josef Vlček. Brno 1938. Cena K 10.—. Doporučujeme! Republika Česko-Slovenská v nových hranicích. Zeměpisná příručka pro národní školy. Napsal Boh. Šmeral. V Brně 1939. Cena K 260.

Od Státního nakladatelství, pobočka v Brně, Ludmila Pelíšková: Základy pohybové tvorby na škole obecné. Ckm 1810. Cena K 11.—. — Prof. Milošlav Richter: Gymnastika. Prostrná, tělocvičná a sportovní příprava. Ke zdraví a kráse, práci a obraně. Díl I. 1939. Ckm 1809-I. Cena K 30.—. — Ph. Dr. RNDr. F. Stampach: Rodinná výchova. Národní vychovatelství rodinné v rámci branné přípravy mimoškolní. Občanská knihovna, svazek 101. Řídí Ant. Matula. 1939. Ckm 450-101. Cena K 6.—. — B. Machač: Pipi v městě. Pro 2.—3. postup. ročník. 1939. Ckm 471. Cena K 1.—. — Rudolf Urban: 10 lidových písní pro dva dětské hlasy s průvodem houslí. Ckm 1418. Cena K 4.—. — K. Vlastníková—J. Kocourek: Nauka o životě. Pokus o sjednocené vyučování v 1. post. roč. obecné školy. Díl II., část 3. (únor—červen). Cena K 8.—.

Pro zahrádkáře, ovocnáře a zahradníky: Již dlouhá léta jest velká poptávka po praktickém a stručném pomologickém spise, v němž by se zahrádkáři a ovocnáři mohli rychle informovati o požadavcích, o dobrých a špatných vlastnostech jednotlivých ovocných odrůd, aby si mohli vybrati k sázení, co se jim hodí. Říhovo České ovoce jest již dávno rozebráno a jest také pro menší zahrádkáře příliš obsáhlé, i cenově namnoze nedostupné, takže podobná stručná informativní pomůcka pomologická skutečně chyběla. Nyní jest tomuto nedostatku odpomoženo. Známý odbor. nakladatelství literatury pro zahrádkáře a zahradníky v Chrudimí vydalo právě populární Lidovou pomologii, již sepsal známý odb. spisovatel a specialista J. Vaněk, zahradní architekt v Chrudimí. Tato skvělá příruční kniha ušlechtilého podélného formátu o 112 stranách textu a 50 příloh na křídovém papíře, na nichž na každé jsou vyobrazeny 2 barevné obrazy nejdůležitějších našich jablek, takže jest v knize barevně vyobrazeno a popsáno 100 nejdůležitějších odrůd pro zahrádkáře a ovocnáře. Obrazy jsou překvapivě v přirozených barvách a tvůrce arch. Vaněk podnikl věc nad pomyslení dobrou, sestaviv tuto pomologii praktickou, stručnou, všestranně populární, která ve svém vkusně vázaném svazku jest i cenově dostupná každému malému zahrádkáři nebo ovocnáři. Stojí ve vkusně celoplatěné vazbě 58 K. Autor se zhostil úkolu všestranného a stručného poučení velmi dobře. Mimo toho jest u každé odrůdy uveden stručný popis plodu, stromu, vlastnosti a požadavky stromu na polohu a půdu. Jest stále zdůrazňována opylovací schopnost jednotlivých odrůd, jakožto nesmírně důležitá okolnost pro dobrý výnos. Dále jest uvedena také doba a délka květenství, mající vliv na úrodu stromů i na případnou potřebu přeroubování a všude jest konečně uvedena doba květu, doba zrání a čas, do něhož ovoce vydrží, jeho upotřebení, dále i vhodnost stromů pro ten, neb onen účel (aleje, sady, zahrádky). Konečně jsou všude uvedeny dobré, ale i špatné vlastnosti každé odrůdy. O vhodnosti podnoží pro různé zákrskové tvary a pro různé půdy jest u každé odrůdy zvlášť uvedeno. Také požadavky jednotlivých odrůd co do řezu. Zkrátka jest zde všechno, co zahrádkář má nebo chce vědět, aby docílil se svých stromů takového ovoce, jaké vidí na překrásných obrázcích. Knižka na svoji barevnou výpravu jest skutečně levná a všem se zalíbí vkusnou úpravou. Publikace tato se řadí důstojně k předchozím populárním knihám autorovým jako jest: Ošetřování a řez zákrskových stromů, Jak docílíme hojnosti krásného ovoce, Nejkrásnější ozdobou zahrady jsou pereny atd. Celá tato Lidová pomologie jest rozvržena na 6, příp. i více dílů a sice: II. díl: Hrušky, III. díl: Peckovice, IV. díl: Meruňky a broskve, V. díl: Bobulové ovoce, VI. díl: Choroby a škůdci atd. Obdržeti lze v každém knihkupectví, nebo přímo v Nakladatelství zahradnické literatury (Jos. Vaněk) v Chrudimí 105.

Nakladatelství R. Prombergra v Olomouci. Vlasta Pittnerová: Na Martinici. Sebraných spisů V. Pittnerové svazek 47. Cena K 15.—. Novinka. Rozsáhlá povídka uchvacujícím způsobem vypravuje o starobylém selském rodu, žijícím na samotě ve Žďárských horách a stíhaném po několik pokolení neštěstím, trápením a hanbou, což přičítají staré kletbě. — Aby tuto kletbu usmířil, chce otec, který sám má na svědomí život dobrého děvčete, obětovati svého jediného syna. — Ten se z počátku brání, ale když pozná pochmurnou historii svého rodu a vinu i utrpení svých nejbližších, odevzdaně přijme na sebe určený úkol, aby mohl léčiti nemoci duší a šířiti lásku. Vylíčené osoby jsou spojeny potem a krví s krajem, jeho polí a lesy, a jejich neobyčejné osudy a příhody ze života rodinného i krvavá ta-

jemství lesa napínají zájem čtenářův až do konce. Doporučujeme. — Vlasta Pittnerová: *Obrázky ze Zdářských hor*. Sebraných spisů V. Pittnerové sv. 48. K 17.—. Sedm povídek, vyrostlých z venkovského prostředí, líčí drobné tragédie a zásvity štěstí v životě houževnatého horského lidu, zápasícího s neúprosnou přírodou a lidskými nectnostmi. Spisovatelka, která ve zdářském kraji prožila kus svého života, pozorně si všímala lidových obyčejů i osobitého vyjadřovacího způsobu samorostlých horáků a těchto poznatků použila, aby na tklivých a působivých příbězích ze života zobrazila duši kraje a jeho lidu, chladnými horskými větry a živelnými bouřkami okoralého, ale v jádře zdravého a dobrého. Poslední povídka *Dušičková noc* je beletristickým obrazem pověr a tradic lidových a zároveň je dokladem lidové záliby v tajemné strašidelnosti. *Obrázky ze Zdářských hor* byly základem spisovatelské slávy V. Pittnerové a půvab jejich původní realistické prostoty je stále živý.

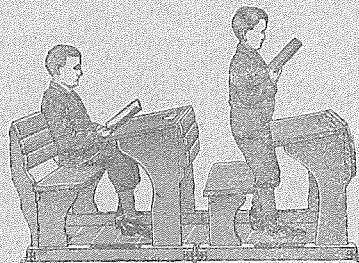
Svaz přátel rodopisu v Praze, který jest korporací všenárodní a celostátní, uspořádá bezplatný písemný kurs: »Jak sestavím svůj rodokmen?« za účelem propagace genealogie jako pomocné vědy historické. Přihlášky na adresu Svazu v Praze II., Hybernská 26, nové. — Přiložte známku na odpověď.

Dobrá zpráva pro šetrné hospodyňky. pozoruhodnou novinkou Lípy, známého rodinného časopisu jest, že na každý v Lípě nebo kdekoli jinde uveřejněný modní obrázek dodá stříhy na udanou míru pouze za 4 K. Takový stříh podle míry stojí jinak 10, 12 K a cena 4 K jest skutečnou službou Lípy svým odběratelkám, které jsou odkázány na šetrnost při opatrování šatů pro sebe a svoji rodinu. Výhoda levné ceny za stříh podle míry přijde vhod i švadlenám, které ušetří čas se zhotovením stříhu. Lípa přináší v každém čísle krásné předlohy pro šití šatů pro dospělé i mládež. Mimo řadu praktických návrhů, předpisů a rad a předloh pro ruční práce, začíná uveřejňovat kurs domácího šití, který přináší velmi cenné rady a pokyny z pera známé odborné učitelky pí. A. Husákové-Javůrkové z pražské městské oděvní školy. Čtenářka najde v Lípě důležité rady pro sebe, kuchyň, zařízení bytu, vhodnou životosprávu, atd. Romány Lípy dosáhly všeobecné obliby, jako *Kutnohorské panstvo*, nový historický román J. Parmové, který barvitým slohem vylíčuje napínavé události kutnohorské z doby českého krále Václava II., populární pohádka *Sněhurka a 7 trpaslíků* s obrázky z filmu Walt Disneye, který právě má obrovský úspěch ve své české verzi, jakož i úspěšný filmový román *Tajemství matky*. Lípa nemá scházeti v žádné rodině. Vychází každý druhý čtvrtek po K 1'10 již s poštovním. Administrace Lípy v Praze-Smíchov, Husova 7.

Školní nábytek

všech konstrukcí: dřevěné,
železné i z ocelových trubek
autogenicky svařovaných,
vyrábí

První odborný závod
školního nábytku

100
mš
10/100

František Talla a spol.,

Cukrovarská 3, tel. č. 182.

Vlastní vynálezy. Prospekty zdarma.

Přerov